

HELMAND HAVZASI HİDROPOLİTİĞİNDE SU SAVAŞLARI ANLATISININ ANALİZİ

Ahmet CONKER*

Öz

2023 yılında İran ile Afganistan arasında sınır hattında yaşanan çatışmalar farklı sınır aşan su meselelerinde sıklıkla dile getirilen su savaşları anlatısını yeniden gündeme taşımıştır. İran ve Afganistan'ın sırasıyla mansap ve memba devletler olarak yer aldığı Helmand Havzası bu su savaşları anlatısının ana konusudur. Ancak konunun güncelliği düşünüldüğünde bu bağlamda uluslararası literatürde yapılan çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Helmand Havzası hidropolitikine dair Türkçe literatürde de oldukça sınırlı sayıda çalışmanın olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın temel amacı su savaşları kavramına ilişkin eleştirel teorilerin yaklaşımları çerçevesinde havzadaki su savaşları anlatısını ve karşıt anlatıları dikkate alarak bir analiz çerçevesi ortaya koymaktır. Bu çalışma Helmand Havzası'nın coğrafi ve hidrolojik faktörlerin, havzada iki devlet arasındaki hidropolitik ilişkilerin ve son dönemde havzada yaşanan gelişmelerin su savaşı anlatısının yükselmesine uygun bir zemin hazırladığını savunmaktadır. Ancak çalışma su savaşları anlatısına karşı havzada işbirliği süreçlerini gereçlendirecek unsurların da varlığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Helmand Nehri Havzası, Hidropolitik, İran, Afganistan.

ANALYSING THE WATER WARS NARRATIVE IN THE HYDROPOLITICS OF THE HELMAND RIVER BASIN

Abstract

The conflicts between Iran and Afghanistan on the border line in 2023 have brought the narrative of water wars, frequently voiced in different transboundary water issues, to the agenda again. The Helmand Basin, where Iran and Afghanistan are downstream and upstream states, respectively, is the main subject of this narrative of water wars. However, considering the subject's topicality, the number of studies in the international literature in this context is quite limited. It is seen that there are a very limited number of studies in the Turkish literature on the hydropolitics of the Helmand Basin. The primary purpose of this study is to present an analysis framework by taking into account the narrative of water wars in the basin and counter-narratives within the framework of the approaches of critical theories regarding the concept of water wars. This study argues that the geographical and hydrological factors of the

* Doç. Dr. Ahmet Conker, Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, aconker@yildiz.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-8556-5603>

Helmand Basin, the hydropolitical relations between the two states in the basin, and the recent developments in the basin have prepared a suitable ground for the rise of the water wars narrative. However, the study also reveals elements that can justify cooperation processes in the basin against the narrative of water wars.

Keywords: *Helmand River Basin, Hydropolitics, Iran, Afghanistan.*

Giriş

Sınıraşan nitelikli su havzalarında ilgili havzada yer alan devletler arasındaki ilişkiler hidropolitik çalışmalarının en fazla incelenen unsuru olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki su politikalarının devletlerarası boyutu hidropolitik kavramıyla eş anlamlı olarak görülmektedir (Mollinga, 200, s. 735). Birleşmiş Milletler verilerine göre dünyada sınır aşan nitelikli yaklaşık 286 nehir ve göl havzası mevcuttur. Yine sınır aşan nitelikli akifer sistemi sayısı da 592'dir (United Nations, t. y). Dünyada 153 devletin toprakları bu sınır aşan nitelikli su kaynaklarının içerisinde yer almaktadır (United Nations, t. y). Bu nedenle sınır aşan nitelikli su kaynaklarında su yönetimi konusu devletler arası ilişkilerde kritik öneme sahiptir. Devletler arası hidropolitik ilişkiler bağlamında ortaya koyulan çalışmaların önemli alt konu başlıklarından bir tanesinin sınır aşan su havzalarında devletler arası su savaşları olduğunu görmekteyiz. Nitekim hidropolitik çalışmaları kapsamında yapılan çalışmalarda suyun devletlerarasında bir çatışma sürecini tetikleyip tetiklemeyeceği konusu sıklıkla tartışılmıştır. Özellikle kurak ve yarı kurak yapısı, su kaynaklarının önemli bölümünün sınır aşan nitelikli oluşu, hızlı nüfus artışı gibi faktörler nedeniyle su savaşlarına dair tartışmaların Ortadoğu ve Kuzey Afrika coğrafyası bağlamında yapılan akademik çalışmaların ana eksenini oluşturduğu görülmektedir (Amery, 2002; Starr, 1991). Su savaşları tartışmalarının dünyanın farklı coğrafyaları için de dile getirildiğini görmekteyiz (Christopher, 2013; Istrate, 2020). Bu bağlamda son dönemde Helmand Havzası'nda İran hükümeti ile 2021 yılında yeniden iktidara gelen Taliban rejimi arasında yaşanan gerginlik neticesinde gerek ulusal medyada gerek uluslararası medyada su savaşları tartışmaları yeniden gündeme gelmiştir (Asharq Al Awsat, 2023; Çimen, 2023; Durrani, 2023; Hürriyet, 2023; Siddiqui, 2023). Bu çalışmanın temel amacı havzada son dönemde dillendirilen su savaşları tartışmaları çerçevesinde yaşanan hidropolitik süreçlerin değerlendirilmesidir. Bu çalışma, hidropolitik disiplinde eleştirel yaklaşımların ortaya koyduğu literatürden hareketle, havzada son dönemde ortaya çıkan su savaşları anlatısının şu politik bağlamda ortaya çıktığını savunmaktadır. Helmand Havzası'nın yer aldığı bölgede son dönemde yaşanan gelişmeler neticesinde havzada yer alan aktörler su savaşları söylemini bir güç ve etki unsuru olarak kullanmaktadır. Bu noktada havzanın coğrafi ve hidrolojik yapısı, her iki devletin de su kaynakları yönetimine verdikleri stratejik önem su savaşları anlatısı açısından uygun bir zemin oluşturmaktadır. Ayrıca Helman Havzası'nda son dönemde meydana

gelen gelişmeler de bu anlatıyı güçlendirmektedir. Bunun nedenlerden ötürü aktörlerce su savaşları anlatısını güçlendiren açıklamalar ve yaşanan düşük düzeyli çatışma süreçleri neticesinde konu medya kaynaklarında daha fazla yer bulmuştur. Bu durum da su savaşları anlatısını Helmand Havzası hidropolitikinde daha görünür hale getirmiştir. Ancak, Helmand Havzası hidropolitikinde her iki devlet arasındaki ilişkiler tarihsel çerçevede incelendiğinde su savaşları anlatısına karşı karşıt bir su barışı anlatısını da destekleyecek unsurlar da bulunmaktadır.

Bu konunun seçiminde havzada son dönemde meydana gelen gelişmelerin yanı sıra konunun Türkçe literatürde oldukça sınırlı düzeyde ele alınmış olması da etkili olmuştur. Konuya dair az sayıda yapılan bu çalışmalarda da Helmand Nehri Havzası hidropolitikinin temel odak noktasını oluşturmadığını görmekteyiz. Örneğin Khangahi tarafından yapılan çalışmada İran ve Afganistan arasındaki su meselesi ve bu bağlamda Helmand Nehri hidropolitik konusu İran-Afganistan ilişkilerinin önemli konu başlıklarından bir tanesi olarak incelenmiştir (Khangahi, 2022, ss. 106-109). Benzer bir biçimde konuya dair Maden'in İran'ın su sorununu ayrıntılı bir biçimde ele aldığı incelemesinde de Helmand Nehri konusu İran-Afganistan hidropolitik ilişkileri kapsamında incelenmiştir (Maden, 2022, ss. 19-20). Yine Türkiye'nin hidropolitik konusunda önemli düşünce kuruluşlarından birisi olan Hidropolitik Akademi'de İran ile Afganistan arasındaki son dönemdeki hidropolitik ilişkiler bağlamında havzadaki son gelişmelerin analiz edildiği bir analiz yazısı yayınlamıştır (Hidropolitik Akademi, 2023). Konuya dair özellikle Türkçe literatürde oldukça sınırlı sayıda çalışma olması nedeniyle, Helmand Nehri Havzası'nı odak noktasına alan kapsamlı bir çalışma yapılması gerekmektedir. Helmand Nehri hidropolitik bağlamında Afganistan-İran ilişkilerinin incelenmesi şu açılardan önemlidir. Öncelikle, her iki devlet de küresel politikada merkezi öneme sahiptir. Nitekim bu iki devletin tarihten günümüze küresel güç mücadelelerinin odak noktası olması, Helmand hidropolitik örneğinde de görüleceği üzere bu devletlerin devletler arası hidropolitik ilişkilerini de etkilemektedir. Konunun bu boyutu çalışmanın ilerleyen kısımlarına daha ayrıntılı ele alınacaktır.

Helmand Havzası hidropolitik konusunda uluslararası literatürde ise görece daha fazla akademik çalışma vardır. Örneğin, Nagheeby ve Warner (2022) tarafından havza hidropolitikindeki anlaşmazlık konularını tarihten günümüze inceleyen kapsamlı çalışma; yine Nagheeby ve Rieu-Clarke (2020) tarafından hazırlanan havzadaki diplomatik süreçler neticesinde ortaya çıkan hukuksal metinleri analiz ettikleri çalışmalar bu kapsamda değerlendirilebilir. Ancak son dönemde havzada ortaya atılan su savaşları söyleminin değerlendirilmesi bağlamında kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Bunun istisnası olabilecek tek çalışma Warner ve Vij (2022) tarafından hazırlanan ve kısa görüş yazısı olarak adlandırılabilir olan çalışmadır. Bu görüş yazısında da konunun büyük oranda su savaşları tartışmaları bağlamında teorik bir düzlemde çok kısa bir biçimde ele alındığı, Helmand Havzası'nın hidropolitik

dinamikleri (havzanın coğrafi, hidrolojik ve iklimsel özellikler, havzadaki devletler arası ilişkiler) çerçevesinde kapsamlı bir değerlendirmenin yapılmadığı görülmektedir (Warner ve Vij, 2022). Bu çalışma literatürdeki bu eksikliği gidermeyi hedeflemektedir.

Bu çalışma kapsamında şu kaynaklardan istifade edilmiştir: karar vericilerin konuya dair yapmış oldukları söylemler; kurumsal dokümanlar; medya kaynakları ve konu çerçevesinde yapılmış olan İngilizce ve Türkçe akademik çalışmalar. Karar vericilerin söylemleri bağlamında her iki devletin politikacıları tarafından ve açık kaynaklarda yer alan açıklamalar analiz edilmiştir. Konu çerçevesinde çeşitli kurumlarca hazırlanmış olan raporlar; hukuki metinler vb. kurumsal dokümanlar çalışma çerçevesinde kullanılmıştır. Ayrıca konu çerçevesinde ulusal ve uluslararası medyada yayınlanan haberler ile araştırma konusu bağlamında yayınlanmış olan akademik çalışmalar da kullanılarak bir analiz çerçevesi ortaya konulmuştur.

Çalışma dört bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde su savaşları anlatısının ortaya çıkışı bağlamında hidropolitikte eleştirel yaklaşımlar çerçevesinde ortaya koyulan literatürden hareketle bir kavramsal çerçeve ortaya koyulacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise Helmand Havzası'nın genel coğrafi, iklimsel ve hidrolojik özellikleri açıklandıktan sonra ikinci kısımda havzanın her iki devlet açısından önemi analiz edilecektir. Çalışmanın üçüncü bölümünde Helmand Havzası hidropolitikliğinde yaşanan gelişmeler açıklanacaktır. Çalışmanın son bölümünde ise özellikle havzada son dönemde yaşanan gelişmeler bağlamında iki devlet arasında su savaşları anlatısını güçlendiren gelişmeler ve bu anlatıya karşı su barışı anlatısını destekleyen unsurlar değerlendirilerek bir analiz çerçevesi ortaya konacaktır.

1. SU SAVAŞLARI ANLATISI: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kuşkusuz su savaşları kavramı hidropolitikğin en çok tartışılan konu başlıklarından birisidir. Özellikle sınır aşan nitelikli su havzalarında ilgili havzada yer alan arasında olası bir su savaşının meydana gelme potansiyelinin analizi akademik çalışmaların ve çeşitli kurumlarca yapılan çalışmalarda analiz edilmiştir. Ancak hidropolitik yalnızca devletler arası sınır aşan ilişkilerinden ibaret olmadığı gibi (Mollinga, 2001, s. 733) su savaşları kavramı da sadece bu çerçevede kullanılmamaktadır. Dolayısıyla su savaşları kavramıyla tam olarak neyin kastedilmekte olduğu sorusu önemlidir. Nitekim su savaşları kavramının en sorunlu yanlarından bir tanesinin de bu kavramla sıklıkla birden fazla farklı mahiyetteki olgunun aynı anda tanımlanmasıdır (Warner, 2023). Bu çalışmanın Helmand Nehri Havzası'nda yer alan iki devletin suyun paylaşımı ve kullanımı bağlamındaki ilişkilerini analiz ettiği düşünülecek olursa, bu çalışmada su savaşı kavramı herhangi bir su kaynağı için meydana gelen büyük çaplı kolektif şiddet olarak tanımlanmaktadır (Tertrais, 2011, s. 23).

Su savaşları kavramına eleştirel bir bakış açısıyla ele alan yaklaşımlar bu kavramın ontolojik varlığını sorgulamaktadır. Bu bakış açısında göre çevre

meseleleri bağlamında ortaya koyulan söylemler farklı aktörlerin öne sürdükleri birbiriyle çatışan iddialar ve söylemler çerçevesinde şekillenmektedir (Hajer, 1995, ss. 1-4). Bu bağlamda su savaşları ve su barışı kavramları objektif olgular değil farklı bakış açılarındaki yansımaları olan anlatılardır (Warner, 2012, s. 173).

Anlatılar çevre meseleleri bağlamında inşa edile söylemlerin ana unsurlarındandır. Örneğin Ürdün Nehri konusunda Hussein tarafından yapılan çalışmada su kıtlığı söyleminin iki temel anlatı (suyun yetersiz olması ve yanlış su yönetimi) ve yedi alt anlatı (komşu ülkelerle olan haksız paylaşım, iklim değişikliğinin ilave baskısı, kuraklık ve düşük yağış, nüfustaki artış, göç ve mülteciler, sızıntılar ve fiziksel kayıplardan kaynaklı gelir getirmeyen sular, yasal olmayan kuyular ve kayıt dışı su kullanımından kaynaklı gelir getirmeyen sular, tarımda sürdürülebilir olmayan su kullanımı) çerçevesinde inşa edildiğini ortaya koymaktadır (Hussein, 2018, s. 386). Warner vd. tarafından yapılan çalışmada ise anlatı kavramıyla söylem (diskur) kavramının benzer biçimlerde kullanıldığı görülmektedir. Buna göre anlatılar karar alma süreçlerini basitleştirmeye ve bu kararları gerekçelendirmeye imkan vermektedir. Anlatılar herhangi bir konuya dair belirsizliği ortadan kaldırarak aktörlerin belirli bir istikamette aksiyon almasını sağlarlar Ayrıca başka aktörlerin de bu istikamette karar almaya yönlendirirler (Warner vd. 2023 , s. 34). Anlatılar güç kavramıyla da doğrudan ilişkilidir. su savaşları ve çevre konusundaki anlatıları Gramsci, Lukes, Foucault, Bourdieu gibi düşünürlerce ortaya konulan söylem-güç ilişkisi üzerinden değerlendirmek gerekir (Warner vd., 2023, s. 34). Örneğin aktörlerin anlatı inşa edebilme kapasitesi su hegemonyası teorisinde gücün düşünsel boyutunu oluşturan fikirler üzerinde güç kavramının önemli unsurlarındandır (Cascão ve Zeitoun, 2010,s.32).

Su savaşları anlatısının özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde daha sık dile getirildiği görülmektedir. Bu dönemde güvenlik kavramı bağlamında askeri güvenlik dışında yeni güvenlik alanları tanımlanmıştır (Buzan, vd., 1998, s. 2). Yeni tehdit tanımlamalarıyla beraber politika yapımcılar, medya aktörleri tarafından yeni tehdit algılamalarıyla Mueller'in ifadesiyle "felaket kotasının" doldurulduğunu görmekteyiz (Mueller, 1994, Katz, 2011, s. 18'den alıntılanı). Çevre sorunlarının çatışma yaratma potansiyeli ve su savaşları söylemleri de de bu çerçevede sıklıkla dile getirilmiştir (Warner, 2012; Katz; 2011).

Su savaşları anlatısını aynı zamanda bir güç ve etki yaratabilme söylem-edimi olarak tanımladığımızda ortaya koyulması gereken bir başka unsur bu söylem-edimin hangi aktörlerce dile getirildiği sorusudur. Bu bağlamda Trottier (2003) su savaşları söylemini bir hegemonik konsept olarak tanımlamakta ve bu hegemonik konseptin inşa edilmesinin ve yükselişinin belirli aktörlerin çıkarlarına hizmet ettiğini vurgulamaktadır. Örneğin Trottier'e göre İsraili politikacılar tarafından ortaya koyulan su savaşları konsepti İsrail'in Batı Şeria'daki işgalinin sürdürülmesini gerekçelendirmektedir. Ayrıca

Trottier'e göre su savaşları konseptinin İsrail'in su arzının sağlanması çerçevesinde özel sektörde yapılan su arıtma projelerininin de yapımını gerektirmektedir (Trottier, 2003, ss. 8-9). Trottier tarafından ortaya koyulan hegemonik konsept kavramına dair bir başka önemli husus su savaşları gibi hegemonik konseptlerin belirli bir bağlam içerisinde inşa edildiği ve ilgili çıkar gruplarınca yüceltildiğidir. Bir başka ifadeyle su savaşları konsepti belirli bağlamdan bağımsız olarak bir vakumda ilgili aktörlerce öne sürülen bir hegemonik konsept değildir. Bu bağlamda Trottier'in su kalkınması olarak tanımladığı hegemonik konsept su savaşları konseptinin bağlamını oluşturmaktadır. Trottier su kalkınma kavramını suyun gerekli yerde gerekli şekillerde kullanımı gerekmektedir. Bu noktada suyun kullanımında insanın önceliği esastır. Bu insanı merkeze alan yaklaşım bir insan hakkı olarak su söylemiyle de yukarıda belirtilen su kalkınması konseptini güçlendirmektedir (Trottier, 2003, s. 3). Trottier'in su kalkınması şeklinde kavramsallaştırdığı hegemonik konsept hidrolik misyon kavramıyla da paralellik göstermektedir. Bir su kalkınma ideolojisi olarak hidrolik misyon "boşa giden" her damla suyun azami ölçüde insanların kullanımına sunulmasıdır (Wester, 2009, s. 10). Bu bakış açısının doğal sonucu da başta devlet olmak üzere ilgili aktörlerin endüstriyel modernite çerçevesinde büyük ölçekli su kalkınma projeleri geliştirmesidir (Allan, 2004, ss. 119-120). Dolayısıyla inşa edilen hidrolik misyon söylemi su savaşları anlatısını da güçlendirmektedir.

Son olarak su savaşları anlatısının sıklıkla dile getirilmesinde bu anlatının birçok farklı aktörce dile getirilmesi önemli rol oynamaktadır. Katz (2011) tarafından konunun bu boyutuna ilişkin yapılan çalışmada politikacıların/politika yapımcıların, akademisyenlerin, medyanın, sivil toplum örgütlerinin ve özel sektörün farklı saiklerle su savaşları söylemini dile getirdiği görülmektedir. Örneğin konumuz çerçevesinde medyada sıklıkla su savaşları söyleminin yer almasında farklı nedenler tespit etmek mümkündür. Kötü haber sattırır prensibinden hareketle su savaşları söylemi oldukça ilgi uyandırıcı bir söylemdir. Ayrıca su savaşları söylemi büyük bir hedef kitlesine hitap etmektedir. Dünyada sudan kaynaklı hastalıklar her yıl çatışmalarda ölen insan sayısından daha fazla insanı öldürmektedir. Ancak çatışmalardan ya da çeşitli felaketlerden kaynaklı ölümlerin haberleştirilmesi daha geniş bir kitleye hitap etmektedir. Ayrıca medyada yer alan haberler genellikle yapısal olarak kısa olduğundan su savaşları gibi akılda kalan söylemleri daha ilgi çekici kılmaktadır (Katz, 2011, ss. 26-28). Konuya politikacılar ve politika yapımcılar açısından bakılacak olursa su savaşları anlatısının bu aktörlerce bir güç ve etki aracı olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu çerçevede bir sınır aşan su havzasında yer alan diğer komşu devletlere konunun öneminin vurgulanması bu söylem üzerinden yapılmaktadır (Katz, 2011, s. 24). Örneğin, Mısır'ın önceki devlet başkanlarından Enver Sedat 1979 yılında Mısır'ı bundan sonra bir savaşa götürebilecek tek meselenin su meselesi olacağını söylediğinde Nil Nehri Havzası'nda yer alan diğer devletlere açık bir mesaj vermişti (Ricks, 2011).

Bunun haricinde politikacılar iç kamuoyuna su konusunun karar vericiler tarafından ciddiyetle ele alındığı mesajını vermek, su konusundaki müzakere süreçlerinde su savaşları söylemi üzerinden karşı tarafta bir etki kapasitesi oluşturmak ve bir su meselesinde yer alan üçüncü aktörlere de su konusunda ne kadar ciddi olunduğunun mesajının verilmesi amacıyla da su savaşları söylemi bu aktörlerce kullanılmaktadır (Katz, 2011). Örneğin darbeyle devrilmeden hemen önce eski Mısır devlet başkanı Mumammed Mursi'nin Etiyopya tarafından inşası devam eden Büyük Etiyopya Rönesans Barajı'nın olumsuz etkilerini görüşmek üzere ülkedeki parti liderlerini ve kanaat önderlerini davet etmesi, bu toplantıda Mursi'nin su meselesinin bir güvenlik konusu olduğu ve yapımı devam eden bu baraja karşı tüm seçeneklerin masada olması gerektiği şeklinde söylem hem Etiyopya'ya hem de iç kamuoyuna yönelik bir mesaj verme çabası olarak görülebilir (Rashwan, 2013). Nitekim bu toplantıdan yaklaşık bir hafta sonra su konusunda Kahire'de yapılan bir konferansta Mursi Nil Nehri'nden Mısır'a düşen payın düşmesi durumunda kanlarının bu olası kaybın alternatifi olacağı şeklinde söylemi de hem iç kamuoyuna hem de Etiyopya'ya açık bir mesaj niteliğindedir (El-Behairy, 2013).

Su savaşları anlatısı her ne kadar geniş bir yelpazede yer alan aktörler tarafından dile getirilse de bu durum karşı anlatıların ortaya çıkmasını engelleyememiştir. Warner'ın isabetli bir biçimde dikkat çektiği üzere her ne kadar bir anlatıyı dile getiren aktörlerle bu anlatının muhatabı olan aktörler arasında birinci grubun lehine asimetric bir ilişki olsa dahi , ikinci grup aktörler tamamen güçsüz değildir (Warner vd., 2023). Bu durum da karşıt anlatıların ortaya çıkmasına imkan vermiştir. Nitekim su barışı anlatısı da bu bağlamda ortaya çıkmıştır. Bu noktada karşıt anlatının var olan anlatı üzerinden inşa edildiğini ve çatışan ya da rekabet eden anlatıların birbirlerini yarattıklarını ve tanımladıklarını görmekteyiz. Su savaşlarına dair yapılan akademik çalışmalarda su meseleleriyle şiddete varan çatışma süreçleri arasında somut bir bağ tespit edilememiştir (Warner, vd. , 2023, s. 39). Örneğin, Oregon Eyalet Üniversitesi'nde Aaron Wolf önderliğinde yürütülen sınır aşan su anlaşmazlıkları veri tabanı projesinde bu durum ampirik olarak ortaya koyulmuştur. Bu projeden hareketle Wolf'a göre sınır aşan su meselelerinde aktörler arasında işbirliği süreçleri daha sık görülmektedir. Ayrıca modern zamanlarda devlet arası su savaşı olarak kategorilendirilebilecek bir çatışma da yaşanmamıştır (Wolf, 1998). Nitekim su meseleleri konusunda devletler arası işbirliği mekanizmalarının araştırılması hidropolitik ana araştırma konularından bir tanesini oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın ana eksenini oluşturan Helmand Nehri havzası hidropolitik çerçevesinde şu unsurları su barışı anlatısını destekleyen argümanlar olarak tespit etmek mümkündür. Öncelikle, su yönetimine dair sınır aşan su havzaların devletler arası yapılan anlaşmalar su barışı anlatısının önemli unsurlarından biridir. Örneğin 1948-1999 yılları arasında uluslararası

nehir havzalarında devletler arası yapılan antlaşmalar incelendiğinde bu antlaşmaların işbirliğini güçlendirici rolü ortaya koyulmaktadır (Brochmann, 2012, s. 141).

Devletler arası yapılan müzakereler neticesinde varılan mutabakatlar; ya da ilgili devletlerin tesis ettikleri ortak havza komisyonları çerçevesinde geliştirmiş oldukları havza kuruluşları devletler arası işbirliğinde etkin rol oynamaktadır. Bunun dışında üçüncü tarafların arabuluculuk ya da hakemlik faaliyetlerinin de işbirliği mekanizmalarını geliştirildiği görülmektedir (De Bruyne ve Fischhendler, 2013, s.1844). Son olarak, devletler arası sınır aşan su ilişkilerinin genel politik bağlamla doğrudan ilişkili olduğu, bu nedenle su konusunda yaşanan işbirliği ya da çatışma süreçlerinde politik bağlam önemli rol oynamaktadır (Hussein ve Grandi, 2017, s. 798).

Bu politik bağlam içinde devletleri tarihsel süreçte su meseleleri bağlamındaki etkileşimleri de devletlerin su konusunda işbirliği mekanizmaları geliştirmelerinde rol oynamaktadır (De Bruyne ve Fischhendler, 2013, s. 1844).

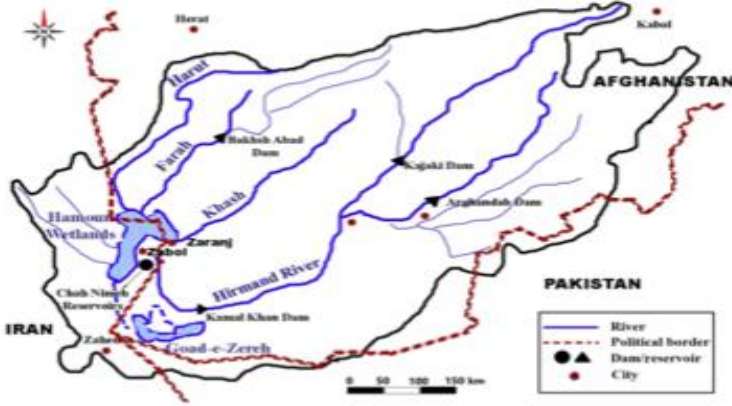
Helmand Nehri havzası'nda su savaşları ve su barışı anlatılarına dair sağlıklı bir değerlendirme yapabilmek için su savaşları anlatısının gelişmesine zemin hazırlayan havzanın genel coğrafi özellikleri ve her iki devlet açısından havzaya nasıl bir stratejik önem atfedildiği hususlarının ayrıntılı açıklanması gerekmektedir. Havzada su barışı anlatısını da güçlendiren unsurların analizi için havzadaki hidropolitik ilişkiler tarihsel bir perspektifte ortaya koyulmalıdır. Çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümlerinde bu hususlar anlatılacaktır.

2. HELMAND HAVZASI'NA GENEL BAKIŞ

Yaklaşık 1300 km'lik uzunluğuyla Afganistan'ın en uzun nehri olan Helmand Nehri Afganistan'ın başkenti Kabil'in 40 km batısından Hindikuş Dağları'ndan doğar. Argandhab Helmand Nehri'nin besleyen en önemli yan koludur. Bunun dışında Kudrud, Terin, Argastan ve Tarnk nehrin diğer yan kollarıdır. Nehir Afganistan'ın Wardak, Oruzgān, Helmand ve Nimruz bölgelerinden geçerek güneybatı istikametinde akar. Nehir Afganistan'da yer alan Zaranj bölgesinin güney kesiminden itibaren kuzey istikametinde akar ve bu kesimde 55 km'lik Afganistan-İran sınırını oluşturur. Nehrin suları büyük bölümü İran sınırları içerisinde yer alan Hamoun sulak alanına dökülmektedir (Hanifi, vd., 2020).

Harita 1ç Helmand Nehri Havzası ve Havzada Yer Alan Barajlar

Kaynak: Nahgeeb ve Warner, 2022, s. 556

Helmand Havzası'nın toplam yıllık su potansiyeli yaklaşık 9552 milyon metreküp olduğu tahmin edilmektedir (Nagheeb ve Warner, 2022, s.555). Havzanın toplam su toplama alanı (catchment area) dikkate alındığında havzanın %89,2'lik bölümü Afganistan'da, %8,8'lik bölümü İran'da ve %2'lik kısmı ise Pakistan'da yer almaktadır (Faghihi ve Kianifar, 2022, s.3). Havzada yaklaşık 7 milyon insan yaşamaktadır. Bu nüfusun yaklaşık %85'i Afganistan'da, kalan %15'lik kısmı da İran'da yaşamaktadır (Nagheeb ve Warner, 2022, s. 555). Havzanın suları her iki ülkede de temelde sulama amaçlı kullanılmaktadır. Dolayısıyla havzanın bulunduğu bölgede yaşayan insanların başlıca geçim kaynağının tarım olması nedeniyle havzanın sularının bölge halkları için kritik önemde olduğunu söyleyebiliriz (Nagheeb ve Warner, 2022, s. 555). Sulamanın haricinde Helmand Nehri'nin İran kesiminde Hamoun sulak alanlarının ekolojik ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla da nehrin suları kullanılmaktadır (Thomas ve Varzi, 2015, s. 504).

Havzanın toplam sularının Afganistan ve İran tarafından kullanımına dair farklı değerlendirmeler bulunmaktadır. Buna göre havzanın memba ülkesi olan Afganistan'ın havzadaki toplam suların %38'ini kullandığı belirtilirken, İran'ın resmî kurumlarınca ortaya konulan verilerde bu oranın %57 civarında olduğu belirtilmektedir (Thomas ve Varzi, 2015, s.504). Havzanın Afganistan'da kalan bölümünde Helmand Nehri ana kolu üzerinde toplamda üç adet baraj inşa edilmiştir. Bu barajlar Grishk, Kajaki ve Kemal Han barajlarıdır. Ayrıca Helmand Nehri'nin besleyen en büyük yan kol olan Arghandab Nehri üzerinde de Dahla barajı inşa edilmiştir (Ramachandran, 2017).

Helmand Havzası'nın her iki devletin su kaynakları yönetiminde de stratejik öneme sahiptir. Bu durumun temel nedenlerini şu şekilde özetlemek mümkündür. Çalışmanın bu kısmında Helmand Havzası'nın her iki devlet

açısından önemi ayrı ayrı ortaya koyulacaktır.

2.1. Helmand Havzası'nın Afganistan Açısından Önemi

Afganistan açısından meseleye bakacak olursak, yukarıdaki kısımlarda belirtildiği üzere havza ülkenin önemli bir kısmını kapsamaktadır. Ancak havzanın sahip olduğu su potansiyeli Afgan hükümetleri tarafından tam olarak gerçekleştirilememiştir. Afganistan'ın kuruluşundan itibaren bu su potansiyelini gerçekleştirmeye dönük projeler geliştirilmiştir. Bu bağlamda ABD'nin Tennessee Vadisi Projesi'nin dünyadaki benzerlerinden birisi olan ve ABD'nin finansal ve teknik desteğiyle geliştirilen Helmand Havzası Projesi'nin ülke tarihindeki en büyük su kalkınma projesi olması bu savı doğrulamaktadır (Ettehad, 2010, s. 31). Ülkede uzun yıllar yaşanan iç savaş ortamı su kalkınma projelerinin geliştirilmesine imkân vermemiştir. Afganistan Tarım Bakanlığı'na göre Afganistan'ın tarıma elverişli yaklaşık 7,9 milyon hektar arazisi olmasına rağmen bu potansiyelin ancak yaklaşık %47'lik kısmı değerlendirilebilmektedir. Aynı şekilde ülke sahip olduğu hidroelektrik potansiyele rağmen elektriğinin %80'ini komşu ülkelerden sağlamaktadır (Ramachandran, 2017). Afganistan'ın özellikle 2010 yılı ve sonrası ortaya koyduğu hamleler ülkenin gecikmiş bir hidrolik misyonu yürüttüğünü göstermektedir. Sahip olduğu su potansiyeli ve Afganistan'ın havzadaki coğrafi üstünlüğü düşünüldüğünde ülke havzadaki su potansiyelini gerçekleştirmede avantajlı bir konuma sahiptir.

2.2. Helmand Havzası'nın İran Açısından Önemi

Konunun İran boyutuna bakıldığında yukarıda belirtildiği üzere Helmand Havzası'nın görece küçük bir kısmı (%8,8) İran topraklarında yer almaktadır. Ancak bu durum Helmand Havzası'nın sularının önemini havzanın mansap ülkesi konumundaki İran açısından azaltmamaktadır. Bu durumun temel nedenlerini şu şekilde özetleyebiliriz. Öncelikle İran'ın topraklarının büyük bir bölümünde kurak ve yarı kurak iklim koşullarının etkili olduğunu belirtmek gerekir. Ülke genelindeki yıllık ortalama yağış miktarı dünyadaki genel ortalamanın oldukça altındadır (Maden,2022, ss. 7-8). Bu bağlamda havzanın İran kesiminde yer alan Sistan bölgesi de ülkenin en kurak bölgelerinden bir tanesidir. Örneğin bölgede 1998-2005 yılları arasında olduğu gibi uzun yıllar süren kuraklık dönemleri meydana gelebilmektedir (Whitney, 2006, s. 15). Ayrıca Helmand Nehri'nin sularının döküldüğü Hamoun sulak alanlarında yaşayan yerel halkın geçim kaynaklarının önemli ölçüde bu su kaynaklarına bağlı olduğu görülmektedir (Nagheebey ve Rieu-Clarke, 2020, s. 7). Bu dönem yaşanan kuraklık döneminde bölgedeki 124 köyün terkedildiği ve işsizlik oranının kuraklığın yaşandığı bölgelerde ciddi anlamda arttığı görülmüştür (Houk, 2011). Bazı dönemlerde ise yıkıcı etkili olan su taşkınları da bölgede meydana gelmiştir (Faizee, 2022).

Büyük bir kısmı İran topraklarında olan Hamoun sulak alanlarında yaşanan su miktarındaki azalmaların beraberinde çevresel sorunlara da neden

olduğu görülmektedir. Nitekim İran hükümetinin havzadaki su yönetiminde sulama ve evsel kullanımın yanı sıra sulak alanların ekolojik dengesinin de korunması konusuna da öncelik verildiği görülmektedir (Thomas ve Varzi, 2015, s. 505-506) . Ayrıca havzanın bulunduğu bölge İran hükümeti için stratejik olarak da önemlidir. Helmand Havzası'ndan doğrudan etkilenen Afganistan sınırındaki Zabol kentinin enerji hatları, ticaret yolları, petrol ve doğalgaz boru hatları çerçevesinde sahip olduğu stratejik konum, bölgenin büyük çoğunluğunun Sünni olması ve Sünni nüfusa dönük ayrımcı politikalar uygulandığına dair oluşan genel kanı bölgenin önemini merkezi otorite açısından kritik hale getirmektedir (Toğa, 2023).

Son olarak İran havzanın İran kesiminde de havzanın su kaynakları yönetimi için çeşitli projeler geliştirildiğini görmekteyiz. Bu kapsamda İran tarafından Chahnimeh 1, 2, 3 ve 4 olarak adlandırılan dört adet yapay gölet inşa edilmiştir. Yapılan anlaşmalarla İran'a tahsis edilen yıllık su miktarının yaklaşık iki katı kapasiteye sahip olan bu yapay göletlerin temel amacı suyu biriktirerek Hamoun sulak alanlarının ihtiyacı olan su arzını düzenlemektir. Ayrıca bu yapay göletlerin bir başka fonksiyonu havzada zaman zaman yaşanan su taşkınları fazla suyu yönlendirerek su taşkınlarının vereceği zararı engellemektir. Sulama arzını sağlamak için yeni su kuyuları açılması, Umman denizinden su desalinizasyonu ve su transferi projeleri yine İran hükümeti tarafından havzadaki su kıtlığını ortadan kaldırmaya dönük projelerdendir (Faizee, 2022).

3. HELMAND HAVZASI HİDROPOLİTİĞİ: GENEL İKİLİ İLİŞKİLER ve TARİHSEL SÜREÇ

Yaklaşık 978 kilometrelik ortak sınıra sahip olan İran ve Afganistan köklü tarihsel ve kültürel bağlara sahiptir. 19. yüzyılın sonuna dek geçen sürede iki ülke tek bir coğrafi ve siyasi bir entite durumundaydı. Ancak Büyük Britanya'nın kontrolündeki Hindistan'ın güvenliğinin sağlanması Afganistan'ı bir tampon bölge olarak görmesi nedeniyle Büyük Britanya ile İran arasındaki mücadelenin neticesinde Afganistan İran'dan ayrılmıştır (Nawid, 2023). İran-Afganistan ilişkilerinde bölgesel ve küresel aktörlerin önemli rol oynadığı görülmektedir. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında ele alınacağı üzere iki ülke arasındaki su meselelerinde de üçüncü devletlerin belirleyici rolü göze çarpmaktadır.

1979 İran devrimi sonrası iki ülke arasındaki ilişkilere bakıldığında şu hususlar dikkate değerdir. Öncelikle bu dönem 1979 sonrası Sovyet işgali sonrasında Afganistan'da başlayan uzun süreli iç istikrarsızlık dönemine denk gelmektedir. 1980'li yıllar boyunca İran'ın bölgede ideolojik bir nüfuz alanı oluşturma çabalarını, ve bu çerçevede ülkenin yaklaşık yüzde yirmisini oluşturan Afganlı Şii nüfusu üzerinden bu politikasını sürdürdüğü görülmektedir (Kutty, 2014, s. 140). Sovyet işgali sonrası dönemde ise Afganistan'da İran, Pakistan ve Suudi Arabistan arasında bir güç mücadelesi yaşanmıştır (Kutty, 2014, s. 141). 1996 yılında Taliban'ın Afganistan'da

iktidara gelişi İran'ın Afganistan politikasındaki önemli dönüm noktalarından biridir. Bu dönemde iki aktör arasında 1998 yılında İranlı diplomatların Mezar-ı Şerif'te öldürülmesi örneğinde olduğu gibi zaman zaman gerginlikler yaşanmıştır. Ancak buna rağmen İran ile Taliban yönetimi arasındaki ilişkiler çetrefilli ve belirsiz bir zeminde sürmeye devam etmiştir (Salavati, 2024, s. 5).

Taliban rejiminin 2001 yılında devrilmesinden sonra İran'ın Afganistan konusunda iki boyutlu bir dış politika takip ettiği görülmektedir. İran'ın Afganistan politikasının birinci boyutu İran'ın "doğuya yönel (look east)" politikası çerçevesinde Afganistan hükümetinin desteklenmesi ve ülkede iç istikrarın sağlanması; ikinci boyutu ise ülkedeki yabancı güçlerin varlıklarının sona ermesi şeklinde tarif edilebilir (Barzegar, 2014, s. 119). Bu dönemde İran'ın bir yandan ABD güçlerinin ülkeden çıkması için Taliban ile taktik işbirliği yaptığı, diğer yandan ülkedeki istikrarın devamı için merkezi hükümeti destekleyen ve Afganistan ile ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi odaklı bir politika izlediği görülmektedir. Bu pragmatik politikanın 2021 sonrası Taliban'ın yeniden iktidara gelmesinden sonra da sürdürüldüğü görülmektedir. Bu çerçevede Afganistan'da güvenlik istikrarının devamı, Rusya ve Çinle ittifak kurularak bölgedeki ABD etkisinin dengelenmesi, diğer bölgesel güçlerle rekabet, tüm farklı unsurları içeren ve bu bağlamda İran yanlısı unsurların da söz sahibi olduğu bir kapsayıcı bir yapının Afganistan'da iktidar olması, Afganistan İran'a yönelik göç hareketlerinin yönetimi, silah ve uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele ve su hakları konuları İran'ın bu dönemdeki Afganistan politikasının temel unsurlarıdır (Salavati, 2024, s. 7).

İran ile Afganistan ilişkilerinde su meselesi geçmiş dönemlerde de, günümüzde de önemli konu başlıklarından birisidir. Bu bağlama özellikle Helmand Havzası sularının yönetimi ve paylaşımı sorunu iki ülkenin hidropolitik ilişkilerinin, Harrirud Havzası ile birlikte iki önemli konu başlığından biri olduğu görülmektedir. Helmand Havzası'nın tarihçesini 3000 yıl öncesine dayanmaktadır. Havza sularının barajlarla, sulama kanallarıyla kontrol edilmesinden dolayı tarihçiler tarafından bölge Asya'nın Bahçesi olarak adlandırılmıştır (Shroder ve Ahmadzai, 2016, s. 224). Modern dönemde ise 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren havzanın hidropolitikinde havzada önemli gelişmelerin yaşandığını görmekteyiz. (Shroder ve Ahmadzai, 2016, s. 224). Bu uzun tarihsel dönemi farklı safhalarda incelemek mümkündür Örneğin Nagheeb ve Warner (2022, s.558) tarafından yapılan çalışmada modern dönemdeki gelişmeleri kapsayan yaklaşık 150 yıllık dönem 4 safhada incelenmiştir. Bu safhalar sırasıyla kolonyal emperyalizm, post-kolonyal emperyalizm, iç savaş ve iç savaş sonrası dönem olarak adlandırılmıştır. Nagheeb ve Warner tarafından yapılan bu sınıflandırmadan da anlaşılacağı üzere Helmand Havzası hidropolitikinde havza dışı aktörler tarih boyunca havzanın hidropolitik dinamiklerinde etkin rol oynamışlardır. Bu çalışma da benzer bir bakış açısını benimsemektedir. Çalışmanın ana odak noktası ABD'nin Afganistan'ı işgali sonrası yaşanan gelişmeler olmasında

dolayı bu çalışma öncelikle ABD'nin Afganistan'ı işgal ettiği 2001 yılına dek yaşanan gelişmeler kısaca özetleyecek; ardından ABD'nin işgali sonrası Helmand Havzası hidropolitğinde yaşanan gelişmeler daha ayrıntılı bir biçimde analiz edilecektir. ABD'nin işgali sonrasında geçen dönemi ise iki alt başlıkta ele alınacaktır. Birinci kısımda Taliban'ın 2021 yılında ülkeden tamamen kontrolü ele geçirmesine dek süren yaklaşık 20 yıllık dönem analiz edildikten sonra, ikinci kısımda Taliban'ın tekrar iktidar olduğu dönem analiz edilecektir.

3.1. Dönem: ABD'nin İşgaline Kadar Geçen Sürede Helmand Havzası Hidropolitğinin İncelenmesi

Helmand Havzası hidropolitğinde erken dönemde yaşanan gelişmelerde İngiltere'nin önemli rolü olduğunu görmekteyiz. Afganistan'ın bulunduğu coğrafya İngiltere açısından stratejik öneme sahipti. Zira imparatorluk tacının mücevheri olarak tanımlanan Hindistan'ın güvenliğinin sağlanmasında ve Rus yayılcılığının önlenmesinde Afganistan stratejik bir konuma sahipti. Konumuz çerçevesinde İran ile İngiltere arasındaki savaş sonrası 4 Mart 1857 tarihinde imzalanan Paris Antlaşması'nın modern zamanlarda havza hidropolitğinde bir milat olarak kabul etmek mümkündür. Antlaşma ile İran Afganistan ve Herat bölgelerindeki tüm haklarından vazgeçtiğini ve bölgeye herhangi bir biçimde müdahil olmayacağını taahhüt etmekteydi. Ayrıca yapılan antlaşma İngiltere'ye İran ile bu bölgelerdeki yönetimler arasında meydana gelebilecek uyuşmazlıklarda hakemlik rolü vermektedir. Yapılan antlaşma Afganistan ile İran arasındaki sınırı da belirlemektedir. Sınırın kuzey kesiminde Helmand Nehri sınır kabul edilmişti. Ancak sınırın güney kesimine dair taraflar arasında anlaşamamış, sınır hattının nihai çözümü için İngiliz Tümgeneral Goldsmith görevlendirilmiş ve sorun ancak 1871 yılında çözülebilmiştir (Ebrahimi ve Yusoff, 2019, ss.24-25). Paris Antlaşması sonrası yaşanan bu süreç Helmand Havzası hidropolitği açısından en önemli sonucu havzanın sınır aşan nitelikli bir su kaynağı olarak ortaya çıkışıdır. Ancak 1857 Antlaşması sonrasında süreçte taraflar arasında Helmand Havzası sularının kullanımı konusunda herhangi bir antlaşma imzalanmamış, bu dönemde ortaya çıkan su meseleleri merkezi yönetimlerin müdahalesi olmaksızın lokal düzeyde taraflar arasında çözümlenmiştir (Nagheeb ve Warner, 2022, s. 559).

1897 yılında havzada yaşanan su taşkınları neticesinde nehir yatağında meydana gelen değişiklik ve ardından yaşanan kuraklık dönemleri neticesinde havza sularının kullanımında iki ülke arasında sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sorunların çözümünde Paris Antlaşması'nın öngördüğü hakemlik mekanizmasının işletildiğini görmekteyiz. Bu çerçevede İngiliz Albay Henry McMahan iki ülke arasındaki yeni sınırların tespiti ve su tahsisi konularında hakem olarak atanmıştır. McMahan ilk başta havza sularının taraflar arasında eşit bir biçimde paylaşılması gerektiğine dair bir görüş ortaya koysa da, 1905'te vermiş olduğu nihai kararında Helmand Deltası'nda mevcut

olan suyun 1/3 ünün İran, kalan kısmının da Afganistan tarafından kullanılmasına hükmetmiştir (Nagheebay ve Warner, s. 559).

1919 yılında Afganistan'ın tam bağımsızlığını ilan etmesiyle birlikte Helmand Havzası hidropolitiğinde yeni bir döneme girilmiştir. Bu tarihten 2. Dünya Savaşı'na kadar geçen dönemde İran tarafından yeni sulama projeleri geliştirilmiştir. Ayrıca 1930'lu yıllarda yaşanan kuraklıktan kaynaklı iki ülke arasındaki su sorununun yeniden gündeme geldiğini görmekteyiz. 1931 yılında Afganistan'ın iki ülke arasındaki iyi komşuluk ilişkilerinin bir sembolü olarak McMahon mutabakatında öngörülen 1/3 İran, 2/3 Afganistan bölüşümünün dışına çıkarak İran'a Helmand sularının yarı yarıya paylaşılması üzerinden daha fazla su bırakmayı kabul etmiştir. Ancak ortaya çıkan sorunlara bu şekilde geçici çözümlerin dışında her iki taraf yaptıkları görüşmelerde nihai bir anlaşmaya varamamışlardır (Shroder ve Ahmadzai, 2016, ss. 224-225).

2. Dünya Savaşı sonrası dönemde ise havzada ABD'nin daha etkin rol aldığını görmekteyiz. Denilebilir ki bu dönemde ABD, havza hidropolitiğinde ilk dönemde İngiltere'nin üstlendiği etkin role benzer bir rol üstlenmiştir. ABD, havza hidropolitiğinde iki farklı biçimde etki etmiştir. İlk olarak ABD, İran ile Afganistan arasında Helmand Nehri sularının kullanımına dair yaşanan uyuşmazlıkta bir arabulucu rolü üstlenmiştir. Nitekim, ABD'nin üstlendiği bu arabulucu rolün Afganistan ile İran arasındaki yaşanan uyuşmazlıkta İran tarafının daha keskin bir tepki vermesini engellemiştir. ABD'nin ikinci önemli rolü ise Afganistan'da Helmand Havzası su kalkınma projelerinde rol olan ABD menşeli Morrison-Knudsen şirketinin bölgedeki çıkarlarının korunmasıydı. Bu durum ABD yönetimini Afganistan ile İran arasında bir ikilemin içinde bırakmıştır. Bir taraftan ABD Helmand Vadisi Projesi'nde etkin rol oynayan Morrison Knudsen şirketinin bölgedeki çıkarlarının korunmasını amaçlarken, diğer taraftan ABD'nin bölgedeki en önemli müttefiki olan İran bu projeye yönelik endişelerini gidermeyi amaçlamıştır. ABD, Helmand Havzası meselesinde bu iki unsuru dikkate alan bir denge politikası izlemeye çalışmıştır (Farouq, 1999, ss. 115-116). Soğuk Savaş dönemi boyunca Afganistan ile İran arasında su sorunlarının çözümüne yönelik yapılan müzakerelerde ABD'nin arabulucu olarak etkin bir rol oynadığını görmekteyiz. Örneğin 1947 yılında yaşanan kuraklık neticesinde iki ülke arasında yeniden alevlenen su meselesinde ABD'nin arabuluculuğunu görmekteyiz. Benzer şekilde 1950'li yıllarda havzada yer alan Kajaki ve Dahla barajlarının tamamlanmasıyla sorun yeniden alevlenmiş tansiyonun düşürülmesinde yine ABD etkin rol oynamıştır. Ancak yapılan bu müzakerelerde nihai bir antlaşmaya varılamamıştır (Shroder ve Ahmadzai, 2016, ss. 226-227).

Helmand Havzası hidropolitiğinde yaşanan en önemli gelişmelerden biri de 1973 yılında iki devlet arasında imzalanan Helmand Nehri Su Antlaşması'dır. Bu antlaşmanın yapılmasında 1948 yılında yine ABD'nin önerisiyle oluşturulan Helmand Nehri Deltası Komisyonu'nun yapmış olduğu

nehir hidrolojik özelliklerine yönelik yapmış olduğu istikşafı çalışmalar önemli rol oynamıştır. Bu komisyonun çalışmaları neticesinde oluşturulan raporlar temelinde antlaşma imzalanmıştır (Nagheebiy ve Rieu-Clarke, 2020, s.9). 1973 Antlaşması'na göre Helmand Nehri'nden İran'a bırakılan ortalama su miktarı 22 m³/saniye'dir. Ayrıca antlaşmaya göre iki devlet arasındaki "iyi niyet ve kardeşlik" ilişkileri çerçevesinde ek 4 m³/saniye daha su İran'a bırakılmaktadır. Ayrıca antlaşma normal bir su yılında nehrin aylık ortalama su miktarını da belirtmektedir. Antlaşma çerçevesinde taraflar havzadaki su yönetiminde Helmand Nehri Komisyonu şeklinde adlandırılan bir işbirliği mekanizmasının geliştirilmesi hususunda da mutabık kalmışlardır (Hearns, 2015). Ancak imzalanan mutabakat en başta her iki tarafta da olumlu bir hava yaratsa da antlaşmanın her iki devlet tarafından onaylanmasının ancak 1977 yılında gerçekleşmesi dikkati çekmektedir. İran tarafında antlaşmayı imzalayanlar vatan hainliğiyle suçlanırken, Afganistan tarafında ise Afganistan için hayati önemdeki su kaynağının sularının bir kısmının feda edildiği dile getirilmiştir (Nagheebiy ve Rieu-Clarke, 2020, ss. 9-10).

1979 yılından sonraki dönemde ise her havzada kaotik bir döneme girilmiştir. Bu bağlamda yaşanan en büyük gelişme 1979 yılında başlayan ve 10 yıl boyunca devam eden Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından işgalidir. Sovyet işgali sonrası yaşanan gelişmelerde ülkede siyasi istikrar yıllar boyunca sağlanmamıştır. Ayrıca 1980-88 yılları arasında yaşanan İran-İrak savaşı bu dönemde yaşanan bir başka önemli gelişmedir. Her iki ülkede de yaşanan bu önemli gelişmeler Helmand Havzası'ndaki hidropolitik dinamikleri de doğrudan etkilemiştir. Yaşanan bu kaotik dönemden ötürü Afganistan ve İran su aralarındaki su meselelerine odaklanmamışlardır (Nagheebiy ve Warner, 2022, s. 563). Havzadaki bu kaotik durumun özellikle Afganistan'ı derinden etkilediğini görmekteyiz. Ülkede uzun yıllar süren iç savaş hali ve siyasi istikrarsızlıklar ülkenin altyapısını da olumsuz etkilemiştir. Sovyet işgalini takip eden süreçte Helmand Havzası'nda yapıyı tamamlanan projeler ya tümten yok olmuş ya da tamire ve bakıma muhtaç hale gelmiştir (Shroder ve Ahmadzai, 2016, s. 226).

3.1.1. ABD'nin İşgali Sonrası Helmand Havzası Hidropolitikinde Yaşanan Gelişmeler

11 Eylül saldırıları sonrası ABD ve koalisyon güçlerinin Afganistan'ı işgaliyle birlikte Helmand Havzası hidropolitikinde de yeni bir döneme girilmiştir. Bu dönemde Afganistan'da hali hazırda yapılmış olan hidrolik yapıların yeniden aktif kullanılabilir hale getirilmesi, eski yapıların yerine yenilerinin yapılması ya da eski yapıların tamir edilmesi, tarımsal üretimin artmasına yönelik projelerin yapıldığını görmekteyiz (Shroder ve Ahmadzai, 2016, s. 226). Örneğin bu çerçevede Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) tarafından Helmand Havzası'nda yer alan Kajaki Barajı'nın tamiri için 2004 yılında yaklaşık 500 milyon dolarlık bir proje geliştirilmiştir. Bu projeye yaklaşık 1,7 milyon eve elektriğin ulaşması

hedeflenmiştir. USAID tarafından geliştirilen bu türden altyapı geliştirme programlarının ABD'nin Afganistan'da hedeflediği devlet-inşa süreçlerinin bir parçası olarak görülmüş, bu bağlamda Kajaki Barajı'nın yenilenmesi projesi de geliştirilen bu altyapı programlarından en önemlilerinde biri olarak görülmüştür (Keane, 2016, s. 119).

Ayrıca yapılan bu barajlar ve diğer altyapı projeleri ABD ve Afgan Hükümeti güvenlik güçlerinin başta Taliban ve diğer paramiliter gruplarla olan mücadelesinde yerel halkın merkezi hükümete desteğinin kazanılmasında stratejik öneme sahiptir. Ancak ABD'ye karşı mücadele eden Taliban güçlerinin yukarıda belirtilen kalkınma projelerini engellemeye yönelik zorlayıcı taktikler geliştirdiklerini görmekteyiz. Örneğin Kajaki Barajı yenileme çalışmalarına yönelik olarak Taliban bu projelerin ABD tarafından yapılmasına asla müsaade etmeyeceğini açıkça belirtmiştir (Mackenzie, 2011) Nitekim bu dönem içerisinde Taliban güçleri diğer benzer baraj projelerinin de engellenmesine yönelik sabotaj faaliyetlerinde bulunmuştur (Hessami, 2019). Ayrıca bu dönemde Afganistan hükümeti ABD'nin yanı sıra devletlerden de ülkedeki hidrolik yapıların inşası ve ihyası için teknik ve finansal destek almıştır. Örneğin Hindistan'ın Afganistan hükümetiyle yapmış olduğu antlaşmalar çerçevesinde Afganistan hükümetinin yürütmekte olduğu su kalkınma hamlesinde doğrudan rol aldığını görmekteyiz. Helmand, Harrirud ve Kabil Havzaları'nda Afganistan'ın memba, İran ve Pakistan'ın ise mansap ülke pozisyonlarında olduğu dikkate alındığında, Hindistan'ın su kalkınma projelerinde artan rolü başta Pakistan olmak üzere mansap ülkeler tarafından kaygıyla karşılanmaktadır (Ramachandran, 2018).

Afganistan'da önceden inşa edilmiş hidrolik yapıların ihyası ve yeni yapımı planlanan su kalkınma projeleri Kabil ile Tahran yönetimleri arasındaki hidropolitik ilişkilerde gerilimin tırmanmasına neden olmuştur. Bu çerçevede Tahran yönetimi Afganistan hükümeti ya da diğer katkı sağlayan devletlerce geliştirilen su kalkınma projeleri başlamadan önce İran'a danışılmasını talep etmişlerdir (Majidyar, 2018). Konuya dair İran'ın ruhani lideri Ali Hamaney'in de danışmanlığını yürütmekte olan Tümgeneral Rahim Safavi'nin söylemleri dikkate değerdir. Safavi sınır aşan sular konusunda İran'ın sert güç kullanmak istemediğini, kendilerinin sorunların çözümünde yumuşak güç ve diplomasiden yana olduklarını belirtmektedir. Ayrıca Safavi'ye göre su sorunlarının giderek daha kritik bir sorun haline gelmesiyle birlikte İran ile komşuları arasında bir cepheleşmenin ya da daha derin bir işbirliğinin olması kaçınılmaz gözükmektedir. (Majidyar, 2018). Konuya ilişkin İran eski devlet başkanı Hasan Ruhani'nin de benzer bir değerlendirmesi vardır. Ruhani İran'ın yaşamış olduğu su ve çevre sorunlarında komşu ülkeleri, bu bağlamda özellikle Afganistan'ı ve Türkiye'yi sorumlu tutmaktadır. Ruhani ayrıca çevreye zarar veren projelere karşı Tahran'ın ilgisiz kalamayacağını bu bağlamda Afganistan'da inşa edilen Kajaki, Kemal Han ve Selma barajlarının İran'ın Horasan, Sistan ve

Belucistan vilayetlerini olumsuz etkilediğini vurgulamaktadır (Majidyar, 2018).

Afganistan ise İran tarafından yapılan tüm bu açıklamalara karşın su kalkınma projelerine devam etmiştir. Ancak bu noktada Afganistanlı karar vericilerin özellikle Helmand Havzası konusunda 1973 tarihli antlaşmaya bağlı olduklarını teyit ettiklerini de belirtmek gerekir. Örneğin Afganistan'ın devrik cumhurbaşkanı Eşref Gani, Kemal Han Barajı'nın açılış töreninde yaptığı konuşmada Afgan hükümetinin 1973 yılında yapılan antlaşmada belirlenen su taksimine bağlı kalacağını belirtmektedir. Fakat 1973 Antlaşması'na yapılan vurgu ile birlikte devrik Başkan Afganistan'ın bundan sonra hiç kimseye bedava su vermeyeceğini İran'ın suya karşılık Afganlılara petrol vermesi gerektiğini vurgulamıştır. Gani'ye göre İran Afganistan'dan daha fazla su alabilir. Ancak bunun için İran da Afganistan'a petrol vermelidir (Tehran Times, 2021). Bu ifadeden hareketle devrik Afgan hükümetinin 1973 Antlaşması ile kurulan statükoya bağlı kalacağını, ancak bu statükonun öngördüğü su taksiminin üzerinde İran'a su tahsisinin ancak belirli şartlar altında mümkün olduğu çıkarımını yapmak mümkündür. Bu bağlamda Afgan otoriteleri Afganistan'da uzun yıllardır süre gelen siyasi istikrarsızlıktan İran'ın faydalandığı ve 1973 Antlaşması'nda belirlenen su miktarından daha fazla miktarda suyu kullandığını iddia etmektedirler. Örneğin Afganistan'ın Nimruz vilayeti eski valisi Sayed Sultan bu duruma dikkat çekmektedir. Sultan ayrıca İran'ın Kemal Han barajını yok etmeye çalıştığını da iddia etmiştir (Glinski, 2020).

3.2. Taliban Sonrası Havzada Yaşanan Son Gelişmeler

Taliban'ın su kaynakları konusundaki genel stratejisini Afganistan'da yönetimi yeniden devraldığı 2021 yılı öncesi ve sonrası şeklinde değerlendirmek mümkündür. Ancak her iki dönemde de Taliban'ın su kaynakları yönetiminin stratejik önemini dikkate aldığı görülmektedir. Ekonomisi büyük oranda tarıma bağlı olan Afganistan'da su kaynakları yönetimi hiç kuşkusuz kritik bir öneme sahiptir. Nitekim bunun farkında olan Afganistan hükümetinin ABD'nin desteğiyle birçok su kalkınma projesini hayata geçirdiğini önceki kısımlarda ortaya koyduk. Taliban ise bu dönemde bu projelerin yapımını engellemeye yönelik eylemler gerçekleştirmiştir. Merkezi hükümet tarafından yürütülmekte olan su kalkınma projelerinin gerçekleştirilememesi ya da projelerde yaşanan aksaklıklar hükümetin meşruiyetini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu durumun Taliban'a yeni katılımların olmasına da zemin hazırladığını belirtmek gerekir. Afganistan'da tarımsal faaliyetlerin nüfusun önemli bir bölümünün temel geçim kaynağı olduğu gerçeği dikkate alındığında, ekonomik imkanları daralan genç nüfus kendilerinin ve ailelerinin geçimlerini sağlayabilmek için Taliban saflarına katılmışlardır (Water Peace and Security, 2021). Dolayısıyla Taliban'ın 2021 öncesi dönemde su kalkınma projelerine yönelik gerçekleştirdiği eylemleri Afganistan hükümeti ve ABD güçlerine karşı yürütmekte olduğu silahlı

kalkışmanın taktik bir unsuru olarak gördüğünü söylemek mümkündür.

Taliban'ın 2021'de yeniden iktidara gelmesi sonrasında da Helmand Havzası hidropolitikinde önemli gelişmeler meydana gelmiştir. İlk olarak ulusal düzeyde Afganistan'da su yönetimi konusunda yaşanan sorunların daha da kötüleştiği görülmektedir. Bunun temel nedenleri arasında Taliban'ın yeniden iktidarıyla birlikte ülkeden büyük bir kaçış yaşanmıştır. Birleşmiş Milletler verilerine göre 2021 yılından bu yana yaklaşık 1,6 milyon insan ülkeyi terk etmiştir (UNHCR, 2023). Özellikle Taliban'ın çok hızlı bir biçimde ülke yönetimini yeniden ele geçirmesi sonrası uzman bürokratlar da ülkeyi hızla terk ettiler. Bu durumun su yönetimi konusunda da ciddi bir insan kaynağı problemi yarattığını görmekteyiz. (Faizee ve Schmeier, 2023a, s.3). Ayrıca Taliban sonrası bürokraside kritik noktalara yapılan atmalarda liyakatten çok sadakatin ve örgüt dengelerin önemsendiği görülmektedir. Yeni rejimin önceki rejimden miras kalan projeleri devam ettirdiğini görmekteyiz. Böylelikle Taliban yönetiminin temel amacı halkın desteğini sağlamak ve rejimin meşruiyetini arttırmaktır. Bu çerçevede önceki yönetim tarafından başlatılan ve birçoğunu da engellemeye çalıştığı bu projeleri yeniden hayata geçirmek yeni rejimin amaçlarından bir tanesi olmuştur. (Faizee ve Schmeier, 2023a, s.3). Örneğin Helmand Nehri üzerinden önceki yönetimce yürütülmekte olan Kajaki Barajı 2. Faz Projesi'nin açılış töreni 27 Temmuz 2023 yılında gerçekleştirilmiştir. Projenin gerçekleştirilmesinde Türkiye menşeli bir firma da rol almıştır (Shahir, 2022). Her ne kadar Taliban rejimi su yönetimi konusunu halk desteği ve rejimin meşruiyeti açısından stratejik bir konu olarak ele alsada dahi, Taliban yönetiminin su yönetimi konusunda yapmış olduğu girişimlerin genellikle retorik düzeyde kaldığı iddia edilmektedir (Faizee ve Schmeier, 2023a). Afganistan'ın bölgedeki birçok sınır aşan su havzasının memba ülkesi olduğu düşünüldüğünde Afganistan'da Taliban iktidarı sonrası daha da kötüleşen su krizinin bölge açısından bir tehdit olduğu görülmektedir (Schmeier, 2023). Nitekim bu dönemde Afganistan'ın özellikle İran ile olan ilişkilerinde önemli gelişmeler meydana gelmiştir.

Taliban iktidarı sonrası dönemde Afganistan-İran hidropolitik ilişkilerinde gerilimin arttığı görülmektedir. Bu bağlamda 2021 Taliban iktidarı sonrası iki ülke arasında yaşanan su sorunlarında belli başlı yaşanan gelişmeleri şu şekilde özetlemek mümkündür. İlk olarak 2022 yılında, İran'ın Zabul şehri sakinlerinin Helmand Nehri'nden daha fazla su alma talebiyle düzenledikleri gösterilerde, göstericiler Afgan tüccarlarına ait olan kamyonlara saldırmışlardır. Bu dönemde yaşanan su sorunlarının temel nedenleri havzadaki yağış miktarının azlığı ve Kemal Han Barajı'ndan Afganistan'da bulunan Goud-e-Zareh sulak alanlarına su transferi yapılması olduğu görülmektedir (Faizee ve Schmeier, 2023b). Ülkeler arasında yaşanan bu gerilim iki ülke temsilcileri arasındaki görüşmeler neticesinde düşürülebilmiştir. Sorunun geçici çözümü noktasında Taliban yönetimi Kemal Han Barajı'ndan İran tarafına su bırakmıştır. İki ülke arasındaki gerilimin düşmesini sağlayan faktörler arasında 2022 yılının ikinci yarısında

Afganistan'da yağış miktarındaki alışılmışın dışındaki yağış artışı, iki hükümet arasındaki ikili ilişkilerde yaşanan iyileşmeler gerilimin düşmesinde önemli rol oynamıştır. Ancak iki ülke temsilcileri arasında su yönetimi konusunda teknik düzeyde yapılan müzakerelerde somut bir ilerleme kat edilememiştir. 2023 yılı Mayıs ayında iki ülke temsilcileri arasında Kabil'de yapılan görüşmede İran tarafının Kemal Han ve Kajaki barajlarına ziyaret gerçekleştirme ve su seviyesindeki düşüklüğü teyit etme talebi Taliban yönetimi tarafından geri çevrilmiştir (Faizee ve Schemier, 2023b).

Sorunun çözümünde hükümetler arasındaki ikili müzakerelerden bir netice çıkmamasının akabinde İran-Afganistan arasında su konusunda gerilim yeniden artmıştır. 2023 yılı Mayıs ayında İran ile Afganistan sınırında güvenlik güçleri arasında yaşanan çatışmalar meydana gelmiştir. Bu sınır çatışmaları Mayıs ayı başında İran Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi'nin Taliban rejimini 1973 anlaşmalarına uymamakla itham etmesinin ardından meydana gelmiştir. Dolayısıyla su anlaşmazlığı konusu yaşanan sınır çatışmalarının temel nedeni olarak görülmektedir (Al Jazeera, 2023). Nitekim, sınırda meydana gelen bu olayın ardından konu medyada su savaşları söylemi bağlamında lanse edilmiştir (Independent Türkçe, 2023).

İran Devlet Başkanı İbrahim Reisi'nin iki taraf arasındaki siyasi gerilimi düşük düzeyli silahlı çatışma boyutuna getiren açıklamalarına bakıldığında ise Reisi'nin Taliban'ı 1973 Antlaşması'nın öngördüğü su tahsisine uyması noktasında son kez uyardığını görmekteyiz. Reisi, Pakistan ziyareti sırasında yapmış olduğu konuşmada Taliban'ın kendisinin sözlerini ciddiye alması gerektiğini, sorunun çözümü konusunda son kez diplomatik yolu denediklerini belirtmektedir. Reisi ülkesinin su haklarının korumak için her türlü önlemi alacağını da belirterek Afganistan tarafını açıkça uyarmıştır (Financial Tribune, 2023). Mayıs ayında yaşanan bu krizin ardından iki ülke temsilcileri arasında yeniden sorunun çözümüne yönelik bir müzakere süreci başlatılmıştır. İranlı yetkililer tarafından yapılan açıklamalarda bu yeni müzakere sürecinde ilerleme kaydedildiği bildirilmiştir (Noorzai ve Noori, 2023).

Nitekim İran'ın Afganistan özel temsilcisi Hasan Kazımi Kumi'nin İran devlet televizyonuna yapmış olduğu açıklamada Tahran ve Kabil yönetimlerinin İranlı uzmanların Helmand Nehri'nde teknik incelemeler yapması konusunda mutabakata vardıklarını açıklamıştır (Adeeb, 2023). Varılan bu mutabakat çerçevesinde İran'dan gelen bir heyet Ağustos 2022'de Helmand Nehri'nde Deh Rawood su ölçüm istasyonunda teknik incelemelerde bulunmuştur. Yapılan bu incelemeler neticesinde İran heyeti Afganistan tarafına İran'ın Helmand Nehri'ndeki su payının sağlanması çağrısında bulunmuştur. Ayrıca İran ve Afganistan yetkilileri taraflarca oluşturulan teknik komitenin İran'ın alması gereken su miktarını gözlemlemesi noktasında mutabakata varmışlardır (IRNA News, 2023). Görüldüğü üzere neredeyse 150 yılı aşkın bir süredir süregelen Helmand Havzası hidropolitik konusu hala İran-Afganistan ilişkilerinde önemli sorun

alanlarından bir tanesidir. Havzanın gerek hidrolojik ve iklimsel dinamikleri gerek politik ve tarihsel dinamikleri dikkate alındığında konunun ilerleyen dönemde de İran ve Afganistan arasındaki ikili ilişkilerinde en önemli konu başlıklarından bir tanesi olacağını söylemek mümkündür.

4. HELMAND HAVZASI'NDA YAŞANAN SON DÖNEM GELİŞMELERİNİN SU SAVAŞLARI TARTIŞMALARI ÇERÇEVESİNDE ANALİZİ

Çalışmanın bu kısmında çalışmada su sorulara yanıt aranacaktır. İran ile Afganistan arasında yaşanan son dönemdeki hidropolitik ilişkilerde su savaşları anlatısı hangi bağlamda ortaya çıkmıştır. Bu anlatıyı güçlendiren etmenler nelerdir? Su savaşları anlatısına yönelik bir karşıt anlatının unsurlarından bahsedilebilir mi? Çalışmanın bundan sonraki kısımlarında su savaşları anlatısını güçlendiren unsurlar ile karşıt anlatının unsurları ayrı ayrı analiz edilecektir.

4.1. Helmand Havzası'nda Su Savaşları Anlatısını Güçlendiren Faktörler

Çalışmanın kavramsal çerçevesinde belirtildiği üzere su savaşları anlatısı diğer söylemlerden izole olarak bir vakumda ortaya çıkmış değildir (Trottier, 2003, s. 3). Su savaşları anlatısının etkinliğini arttıran başka anlatılar bağlamında ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, özellikle ancak 2000'li yıllardan itibaren Afgan hükümetlerinin iç savaş ve istikrarsızlık yıllarında kesintiye uğrayan Afganistan'ın hidrolik misyonunu yeniden canlandırma girişimleri su savaşları anlatısını güçlendirmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde de belirtildiği üzere hidrolik misyon hidropolitik çalışmalarında sıklıkla kullanılan bir kavramdır. 19.yüzyılın sonlarından itibaren önce gelişmiş ülkelerde ardından da gelişmekte olan ülkelerde su kalkınma çalışmalarının temel söylemsel zemini oluşturmuştur. Her ne kadar küresel kuzey olarak adlandırılan coğrafyalarda hidrolik misyona karşıt paradigmalardan 1970'li yıllardan itibaren ortaya çıktığı görülse dahi, dünyanın kimi diğer bölgelerinde hidrolik misyon paradigmasının su kaynakları yönetiminde güçlü bir anlatı olarak varlığını devam ettirdiğini görmekteyiz (Allan, 2010, ss. 325-326). Afganistan'ın da dünyadaki bu trendden bağımsız olmadığını, özellikle 1970'li yıllara dek başta ABD'nin ekonomik ve teknik yardımlarıyla kendi ulusal hidrolik misyonunu gerçekleştirmeyi hedeflediğini gözlemlemekteyiz. Ancak 1979 yılında başlayan Sovyetler Birliği işgali sonrası dönemdeki yaşanan siyasi istikrarsızlıklar bu süreci kesintiye uğratmıştır. ABD işgali sonrası dönemde Afganistan'daki hidrolik misyonun yeniden devreye girdiğini ve hidrolik misyonun devlet inşa sürecinin de önemli bir unsuru olduğunu görmekteyiz.

Daha önce yapılmış ancak atıl durumda olan hidrolik yapıların yeniden ihyası ve yeni su kalkınma projelerinin geliştirilmesi şeklinde gerçekleşen bu bakış açısı havzadaki çatışma riskini de arttırmıştır. Havzada su savaşları

anlatısını güçlendiren bir başka önemli unsur havzada sıklıkla yaşanan kuraklık periyotlarıdır. Nitekim havzada farklı dönemlerde kuraklık dönemlerinin yaşandığını görmekteyiz (Tayfur ve Alami, 2022). Bu durum belirli dönemlerde taraflar arasındaki su konusundaki anlaşmazlıkları da arttırmıştır. Ayrıca havzanın iklim değişikliğinin yıkıcı etkilerinden olumsuz etkilenen su havzalarından birisi olduğunu görmekteyiz (Kumar, 2023). Bu unsurlara Helmand Havzası'nı her iki aktör açısından da stratejik bir hale getirmekte, her iki aktör tarafından havzada gerçekleştirilen tek taraflı su kalkınma hamleleri bir güvenlik sorunu meydana getirmektedir. Bu durumun da su savaşları anlatısına zemin hazırlayan unsurlardan olduğunu söylemek mümkündür.

Havzada su savaşları anlatısını güçlendiren bir başka önemli faktör İran'ın ulusal düzeyde yaşadığı su sorunlarıdır. İran kişi başına düşen ortalama 1560 m³ s su ile su stresi kategorisinde olan bir ülkedir. Tarımda suyun yoğun kullanımı, şehirleşme, iklim değişikliği, hızlı nüfus artışı gibi faktörlerin de etkisiyle su kıtlığının İran açısından zorlu bir sosyal ve ekolojik bir sorun olduğu görülmektedir (Barati vd., 2023, s. 2). Örneğin, Helmand Havzası'nın İran kesimindeki Sistan-Belucistan bölgesinde 2023 yılında hükümeti hedef alan protesto gösterileri meydana gelmiştir. Benzer gösterilerin daha önceki dönemlerde İran'ın farklı bölgelerinde de meydana gelmiştir (Crisis Group, 2023; RFE/RL's Radio Farda, 2023). Dolayısıyla su meselesinin ülkenin iç istikrarı açısından stratejik öneme sahip olması İran'ın Helmand Havzası'ndaki pozisyonu açısından önemlidir. İran'ın su kaynakları bağlamında sahip olduğu dezavantajlar, suyun iç istikrarı açısından önemi düşünüldüğünde İran'ın sınır aşan su ilişkilerinde yüksek bir çıkar algısına sahip olduğunu belirtmek gerekir. Çalışmamın birinci bölümünde dikkat çekildiği üzere politikacılar ya da politika yapımcılar su savaşları söylemini iç kamuoyuna yönelik dile getirebilirler.

Ancak özellikle son dönemde İran'lı politikacıların ve politika yapımcıların su savaşları anlatısı bağlamında değerlendirilebilecek söylemlerinin muhatabı yalnızca iç kamuoyu değil Afganistan tarafıdır. Çalışmanın birinci bölümünde belirtildiği üzere politikacıların su savaşları söylemini havzadaki diğer devlet ya da devletlere yönelik bir güç unsuru olarak kullandıkları görülmektedir. Nitekim Helmand Havzası hidropolitikinde son dönemde yaşanan gelişmeler ışığında İran'lı yöneticilerin su savaşı anlatısı bağlamında değerlendirilebilecek söylemleri daha sık dile getirdikleri gözlemlenmektedir. Burada sorgulanması gereken husus İran'lı karar vericiler neden bu dönemde bu söylemlere daha sık başvurmuşlardır. Burada önceki kısımlarda da ifade edildiği gibi Taliban yönetimi öncesi ve sonrasında Afgan hükümetlerinin su kalkınma projelerine daha çok yoğunlaşması, Taliban sonrası ABD'nin Afganistan'dan çekilmesi faktörlerini dikkate almak gerekir. Yani İran tarafı Taliban yönetimiyle Helmand Nehri konusunda yürüttükleri müzakerelerde bu söylemlerle her seçeneğin masada olduğu mesajını vererek müzakerelerdeki etki kapasitelerini artırmayı hedeflemişlerdir. Nitekim

Taliban yönetiminin son dönemde İran tarafının taleplerine olumlu yanıt vermesi de (örneğin İran heyetine Helmand Havzası'nda teknik inceleme yapmalarına Taliban tarafından izin verilmesi) bu stratejinin başarılı olduğunu göstermektedir.

Havzada su savaşları anlatısına uygun zemin hazırlayan bir başka unsur Afganistan'ın da İran'a benzer bir biçimde su kaynakları yönetimini stratejik bir mesele olarak görmesidir. Önceki kısımlarda da açıklandığı üzere Afgan hükümetlerinin su kaynakları kalkınma projelerine büyük önem atfettiklerini görmekteyiz. Örneğin Afganistan'ın devrik devlet başkanı Eşref Gani'nin yapmış olduğu bir açıklamada Gani ülke dışına akan suların önlenmesi için baraj yapım çalışmalarına önem verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Mohammad, 2021). Devrik Başkan Gani'nin Kemal Han Barajı'nın açılış töreninde yapmış olduğu inşa edilen barajla birlikte bölgedeki suların tamamıyla Afganistan'ın kontrollünde olduğu söylemi de bu minvalde değerlendirilebilir (Nagheeb, 2022).

Havzada uzun yıllardır yaşanan siyasi istikrarsızlıklar bir başka risk faktörü olarak su savaşları anlatısına uygun bir zemin hazırlamaktadır. Afganistan'da 1979 yılında yaşanan Sovyet işgalinden itibaren uzun yıllar süren bir siyasi istikrarsızlık dönemi yaşanmıştır. Örneğin ABD işgali döneminde Taliban güçlerinin merkezi hükümetçe geliştirilen su kalkınma projelerine yönelik sabotaj faaliyetlerinin su savaşları anlatısını güçlendiren etmenler olduğu söylenebilir. Benzer bir değerlendirme İran açısından da yapılabilir. 1980-88 yılları arasında yaşanan İran-İrak savaşı, İran'a uygulanan ambargolar İran'da da su yönetimi konusunu olumsuz etkilemiştir (Maden, 2022, s.6). Ayrıca havzada yaşanan bu siyasi istikrarsızlıklar iki devlet arasında su yönetiminde yapıcı bir işbirliğine imkân vermemiştir. Örneğin 1973 Antlaşması'nın öngördüğü işbirliği mekanizmaları bu bağlamda uygulanamamıştır.

Son olarak Helmand Havzası'nda iki ülke arasındaki son çatışmanın kısa süreli dahi olsa düşük düzeyli bir çatışmaya neden olması Warner vd. (2023, s. 38)'nin tabiriyle "medya dostu" su savaşları anlatısının birçok medya mecrasında yeniden kendisine yer bulmasına neden olmuştur. Su savaşları söyleminin bu şekilde farklı mecralarda tekrar edilmesi söylemin etki kapasitesini arttırmaktadır.

4.2. Helmand Havzası'nda Su Savaşları Anlatısına Karşı Su Barışı Anlatısını Destekleyen Faktörler

Havza hidropolitikinde iki devlet arasında olası bir su savaşı anlatısını destekleyen unsurların yanı sıra bu anlatıya karşıt su barışı anlatısını destekleyen etmenler de bulunmaktadır. Bu bağlamda dikkate alınması gereken en önemli faktörün 1973 Antlaşması'nın havzada kurduğu statüko olduğunu söyleyebiliriz. Birinci bölümde açıklandığı üzere sınır aşan su havzalarında devletler arası yapılan antlaşmaların işbirliğini artırıcı rolü bulunmaktadır. 1973 Antlaşması havzadaki en önemli mihenk taşlarından

biridir. İki devlet arasında hidropolitik ilişkilerde taraflar antlaşmayı temel referans noktası olarak kabul etmekte, bu antlaşmanın öngördüğü belirlenmiş su tahsisini baz alarak söylemlerini belirlemektedirler. Bu durumu özellikle son dönemde yaşanan gelişmelerdeki aktörlerin söylemlerinde net bir şekilde gözlemlemekteyiz. Örneğin, Afganistan'da Başbakanlık Siyasi Komisyonu'nun Mayıs 2023 yılında yapmış olduğu toplantıda Taliban yetkilileri hükümetin 1973 Antlaşmasına bağlı olduğunu teyit etmişlerdir. Başbakanlık Siyasi Komisyonu bu antlaşmanın iki taraf arasındaki su meselelerinde en iyi çözüm olarak görmektedir (TOLONews, 2023). Taliban iktidarı öncesindeki dönemde de benzer bir söylem dikkati çekmektedir. Devrik cumhurbaşkanı Eşref Gani tarafından ifade edildiği üzere Afganistan var olan statükonu öngördüğü su tahsisine göre hareket edecektir. Ancak bu tahsisinin dışında su bırakılması ancak belirli şartlar dahilinde mümkün olacaktır (Nagheeb, 2022). Benzer bir değerlendirme İran açısından da yapılabilir. İran'ın Helmand Havzası'nda en sık dile getirdiği söylemlerden birisi İran'ın "su hakları" söylemidir. Bu söylem de doğrudan 1973 Antlaşmasıyla ilişkilidir. İran'ın Afganistan özel temsilcisi Hassan Kazimi Kumi İran'ın Helmand Nehri'nden kaynaklı su haklarının 1973 Antlaşması'nın öngördüğü ilgili düzenlemeler çerçevesinde doğru ve adil bir biçimde değerlendirileceğini umduğunu belirtmektedir (Abdal, 2023).

1973 Antlaşması'nın bir başka önemli özelliği de kurmuş olduğu işbirliği mekanizmalarıdır. Bu çerçevede 1973 Antlaşması'nda su yönetiminde ortak bir komisyonun kurulması öngörülmektedir. Ayrıca, su yönetiminde ortak eylem mekanizmalarının da kurulması da antlaşmada yer almaktadır (International Water Law Project, t. y.). Bu işbirliği mekanizmaları havzada belirtilen siyasi istikrarsızlıklar nedeniyle hayata geçirilememiştir. Ancak taraflar arasındaki karşılıklı diyalogun artmasıyla bu mekanizmalar gelecekte gerçekleştirilebilir. Dolayısıyla, 1973 Antlaşması yalnızca taraflar arasında bir su tahsisini öngörmemekte, ikili işbirliği noktasında somut mekanizmalar da ortaya koymaktadır. Antlaşmanın bu yapısının da ikili işbirliğinin gerçekleştirilmesinde önemli bir rol oynama potansiyeli bulunmaktadır.

Helmand Havzası hidropolitikinde tarihsel olarak dikkati çeken bir başka önemli husus havza hidropolitikinde üçüncü devletlerin karar alma süreçlerinde etkin rol oynadıklarını gözlemlemekteyiz. Örneğin ilk dönemlerde İngiltere'nin hakemlik mekanizmasıyla etkin rol oynadığı, daha sonraki dönemlerde ise özellikle 1973 Antlaşması'nın imzalanmasında ABD'nin etkin rol oynadığını görmekteyiz. Bu bağlamda özellikle Afganistan'ın küresel aktörler açısından sahip olduğu stratejik öneminde dolayı küresel güçlerin Afganistan'ın yer aldığı sınır aşan su kaynaklarında etkin rol aldıkları görülmektedir (Nagheeb ve Warner, 2018, s. 840). Dolayısıyla havzada yer almayan üçüncü devletlerin arabuluculuk ve hakemlik rolleri havzada varılan antlaşmalarda etkili olmuştur. Önceki kısımda belirtildiği üzere son dönemde ABD'nin Afganistan'dan tümüyle çekilmesi,

Taliban'ın yeniden iktidara gelmesi neticesinde havzada su savaşı anlatısını destekleyen söylemlerin artmasına neden olmuştur. Ancak dünyadaki diğer benzer örneklere bakıldığında karar vericilerin bu söylemlerine rağmen devletler arası hiçbir dönemde topyekün bir su savaşı meydana gelmemiştir. Örneğin Helmand Havzası'ndaki söylemlere benzer söylemlerin Nil Nehri Havzası bağlamında ifade edildiği görülmektedir. İran ve Mısır'ın sırasıyla Helmand ve Nil Havzalarında benzer coğrafi pozisyonda oldukları düşünüldüğünde her iki örnekte de karar vericilerce ifade edilen su savaşları anlatısı bağlamında değerlendirilebilecek söylemler hem havzadaki diğer devletlere mesaj vermek hem de ikili müzakerelerde etki kapasitesini arttırmak amacıyla dile getirildiği söylenebilir. Ayrıca havzada son dönemde üçüncü tarafların etkilerinin azalmasına rağmen Afganistan'ın küresel rekabetteki stratejik konumu düşünüldüğünde İran ve Afganistan arasında Helmand Havzası konusundaki anlaşmazlığın iki devlet arasında topekün bir su savaşına evrilmesi ihtimalini azaltmaktadır.

Havzada su savaşları riskini azaltan bir başka önemli unsur Afganistan ile İran arasındaki İran'ın lehine olan güç dengesidir. Güç konusu sınır aşan su ilişkilerinde en sık araştırılan kavramlardan biridir. Özellikle su hegemonyası teorisi çerçevesinde ortaya konulan çalışmalarda gücün farklı unsurlarının devletler arası çatışma ve işbirliği süreçlerindeki belirleyici rolüne dikkat çekilmektedir (Zeitoun ve Warner, 2006). İran ve Afganistan hidropolitik ilişkilerinde her ne kadar Afganistan'ın coğrafi pozisyonu açısından bir üstünlüğünden bahsedilse bile, İran'ın maddi gücün unsurları bakımından (ekonomik kapasite, askeri kapasite, teknik kapasite vd.) avantajlı konumda olduğunu belirtmek gerekir. Nitekim iki devlet arasındaki son dönemde yaşanan ilişkileri incelediğimizde İran'ın kendi pozisyonunu karşı tarafa büyük oranda kabul ettirdiğini görmekteyiz.

Son olarak her iki ülke arasında ortak kültürel ve dini bağlar bulunmaktadır. Bu durum iki devlet arasındaki ilişkilerin sorunsuz bir zeminde sürdüğü anlamında gelmemektedir (Nader vd., 2014, s. 15). Ancak her iki devletin arasında tarihsel olarak uzun yılları kapsayan ikili diplomatik ilişkiler mevcuttur. İran ile Taliban yönetimi arasında da Taliban'ın Afganistan'da yönetimi ele geçirmesinin öncesinde ve sonrasında yoğun ilişkiler bulunmaktadır. Taliban'ın ABD'ye karşı yürüttüğü silahlı mücadele bu dönemde iki aktörü birbirine yakınlaştırmıştır. Taliban iktidarı ele geçirdikten çok kısa bir süre Tahran yönetimi Ekim 2021'de Taliban yönetimiyle diplomatik ilişki kurmuştur. Tahran yönetimi Taliban'ın dış ilişkilerinde en sık ilişki kurduğu aktörlerden bir tanesidir. Örneğin iki yönetim arasında yaklaşık bir buçuk yıllık dönemde 67 toplantı yapılmıştır (Zelin, 2023). İki hükümet arasında bu denli yoğun diplomatik ilişkiler olası su savaşları riskini azaltan bir başka önemli faktör olarak değerlendirilebilir.

Tablo 1'de önceki kısımlarda ortaya koyduğum hususlar çerçevesinde Helmand Havzası hidropolitikliğinde su savaşları riskini artıran faktörler ve böyle bir riski azaltan karşıt faktörler sunulmuştur.

Tablo1. Helmand Havzası'nda Su Savaşları Potansiyeli (yazar tarafından oluşturulmuştur)

Helmand Havzası'nda Su Savaşları Anlatısını Güçlendiren Faktörler	Helmand Havzası'nda Su Savaşları Anlatısına Karşı Su Barışı Anlatısını Destekleyen Faktörler
1. Afganistan'ın gecikmiş hidrolik misyonu	1. 1973 Antlaşması'nın Havzada statüko oluşturabilme kapasitesi
2. Havzada yaşanan kuraklık ve bunun olumsuz etkileri	2. 1973 Antlaşması'nın sunabileceği işbirliği olanakları
3. Her iki devletin de suyu stratejik önemi haiz bir kaynak olarak görmesi	3. Havzada üçüncü devletlerin etkin rolü
4. İran ve Afganistan'ın ulusal düzeyde yaşadıkları su sorunları	4. İki devlet arasında İran lehine olan güç dengesi
5. Havzada yaşanan siyasi istikrarsızlıklar	5. İki ülke arasındaki tarihsel bağlar
6. İran'ın su savaşları söylemiyle etki kapasitesini artırma çabaları	6. İki ülke arasındaki yoğun diplomatik ilişkiler
7. Su savaşları anlatısının son dönemdeki olaylar neticesinde medyada kendisine yer bulması	

Sonuç

İran ile Afganistan arasındaki Helmand Nehri Havzası sularının kullanımı bağlamında gelişen hidropolitik ilişkiler oldukça uzun bir dönemi kapsamaktadır. Helmand hidropolitik konusu iki ülke arasındaki önemli sorun başlıklarından birisi olmaya devam etmektedir. Özellikle 2023 yılında havza hidropolitikinde yaşanan gelişmeler konuyu ulusal ve uluslararası medyada gündemin üst sıralarına taşımıştır. Helmand Havzası'nda Afganistan-İran hidropolitik ilişkileri böylesine güncel bir sorun olmasına rağmen konuya dair özellikle Türkçe literatürdeki akademik çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Bu çalışmanın temel amacı iki devlet arasında su meselesine ilişkin yaşanan politik süreçleri bu sorun bağlamında yeniden gündeme gelen su savaşları anlatısı çerçevesinde analiz etmek ve bu amacı gerçekleştirerek konuya dair literatürdeki eksikliği kısmen dahi olsa gidermektir. Çalışmanın birinci bölümünde su savaşları anlatısının ortaya çıkışı, bu anlatının hakim bir söylem olarak ortaya çıkışına zemin hazırlayan

söylemler, su savaşları anlatısını dile getiren aktörler ve bunların motivasyonları, su savaşları anlatısına karşı ortaya çıkan yaklaşımlar kısaca açıklanarak bir kavramsal çerçeve ortaya koyulmuştur. Çalışmanın ikinci ve üçüncü bölümlerinde ise Helmand Havzası'na dair coğrafi ve hidrolojik unsurlar ile havzda iki devlet arasındaki hidropolitik ilişkiler açıklanarak bu iki anlatıyı destekleyen etmenler ortaya konulmuştur. Çalışmanın ana odak noktasını oluşturan dördüncü bölümde ise havzada son dönemde iki devlet arasında yaşanan gelişmeler ve özellikle medyada dillendirilen su savaşları anlatısı analiz edilmiştir. Bu çerçevede çalışmanın bulguları şu şekilde özetlenebilir.

Havzada su savaşları anlatısı su kalkınması bağlamında aktörlerce ortaya koyulan diğer söylemlerden bağımsız bir vakumda ortaya çıkmış değildir. Her iki ülkenin yönetici elitlerinin havzaya attıkları stratejik önem, Taliban öncesi ve sonrası Afganistan hükümetlerinin geç kalmış bir hidrolik misyonu gerçekleştirme çabası, havzasının her iki ülkenin iç istikrarında oynadığı rol, havzada uzun yıllardır siyasi istikrarın sağlanması gibi etmenler havzada su savaşları anlatısının aktörlerce ortaya koyulmasında elverişli bir zemin oluşturmuştur. Helmand Havzası'nda İran tarafınca özellikle son dönemde su savaşları anlatısını destekleyen söylemlerin dile getirilmesini İran tarafının konunun önemine dair iç kamuoyuna ve Afganistan tarafına mesaj vermesi, müzakerelerde İran'ın etki kapasitesinin artırılması şeklinde yorumlamak mümkündür. Son dönemde İran tarafınca ortaya koyulan bu söylemler ve 2023 yılında iki taraf arasında yaşanan düşük düzeyli çatışmalar medyada başka örnek olaylarda sıklıkla görüldüğü gibi su savaşları söylemini yeniden gündeme getirmiştir. Farklı medya mecralarında konunun bu şekilde gündeme gelmesi de su savaşları anlatısının etkisini arttıran bir başka etmenddir.

Ancak havzada su savaşları anlatısına imkan veren ve yukarıda kısaca özetlenen faktörlerin yanında su savaşı anlatısının karşı anlatısı olan su barışını da destekleyen etmenler bulunmaktadır. Bu noktada 1973 Antlaşması'nın kritik önemi haiz olduğunu söylemek mümkündür. Zira her iki devletin politika yapıcılarının söylemleri analiz edildiğine görülmektedir ki her iki taraf da 1973 Antlaşması'nın oluşturduğu statükoyu kabul etmektedir. Burada 1973 Antlaşması'nın taraflar arasında belirli bir su tahsisini ortaya koymasının yanı sıra su kaynaklarının kullanımı konusunda görece ayrıntılı hususları içermesi önemlidir. Ayrıca her ne kadar şu ana dek henüz uygulanma imkânı olmasa dahi 1973 Antlaşması Helmand Nehri Komisyonu gibi ortak işbirliği mekanizmalarını ihtiva etmektedir. Bu da ileride taraflar arasında gerçekleştirilebilecek işbirliği imkanları için uygun mekanizmalar sunmaktadır.

Havzada su barışı bağlamında dikkat çekilmesi gereken bir başka önemli unsur ise tarihsel olarak üçüncül devletlerin özellikle ABD ve bir dönem İngiltere gibi küresel aktörlerin Helmand Havzası hidropolitik ilişkilerinde oynadığı belirleyici roldür. Çalışmanın birinci bölümünde dikkat

çekildiği üzere havzda yer almayan üçüncü taraflar devletler arası hidropolitik ilişkilerde arabulucuk ya da hakemlik gibi roller üstlenerek işbirliği mekanizmalarının tesis edilmesine yardımcı olabilirler. Helmand Havzası hidropolitiklerinde de tarihsel olarak İngiltere sonrasında ABD'nin bu rolü üstlendikleri görülmektedir. Nitekim ABD'nin Afganistan'dan çıkması sonrası Taliban'ın yeniden yönetime gelmesiyle birlikte havzada yaşanan gerginlikler ve bu bağlamda su savaşları söylemlerinin gündeme gelmesi bu savı desteklemektedir.

Son olarak İran-Afganistan arasındaki güç dengesinde İran'ın lehine olan durum, her iki ülke arasındaki tarihsel ve kültürel bağlar ve uzun bir dönemi kapsayan diplomatik ilişkiler iki devlet arasındaki su barışı söylemi bağlamında pozitif faktörler olarak düşünülebilir. Her ne kadar bu çalışma su savaşları kavramı bağlamında iki ülke arasındaki hidropolitik ilişkilere dair bir analiz çerçevesi ortaya koysa dahi, konunun güncelliği ve bölgesel ilişkilerdeki kritik önemi düşünüldüğünde gelecekte meseleyi farklı boyutlarıyla ele alacak çalışmalara ihtiyaç vardır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Ahmet Conker: % 100

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışma etik onay gerektiren herhangi bir insan veya hayvan araştırması içermemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Ahmet Conker: 100%

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.

Önerilen Atıf: Conker, A. (2024). Helmand havzası hidropolitiklerinde su savaşları anlatısının analizi. *Akademik Hassasiyetler*, 11(25), 663-699. <https://doi.org/10.58884/akademik-hassasiyetler.1451502>

Kaynakça

Abdal, S. (2023, 23 Ağustos). *Qomi calls technical team's visit positive step for kabul, Tehran.* 7 Mart 2024 tarihinde <https://tolonews.com/afghanistan-184746> / adresinden edinilmiştir

- Adeeb, F. (2023, 17 Haziran). *Envoy says Iranian experts allowed to visit Helmand River*. 20 Kasım 2023 tarihinde <https://tolonews.com/afghanistan-183814/> adresinden edinilmiştir.
- Al Jazeera. (2023, 30 Mayıs). *What caused deadly Afghan-Iran border clashes? What happens next?* 18 Ocak 2024 <https://www.aljazeera.com/news/2023/5/30/what-caused-deadly-afghan-iran-border-clashes-what-happens-next> adresinden edinilmiştir.
- Allan, T. (2004). Why no Middle East water wars: global solutions to local deficits?. F. Zereini & W. Jaeschke (Ed.), *Water in the Middle East and in North Africa: Resources, Protection and Management* içinde (ss. 111-127). Berlin Springer-Verlag.
- Allan, J., A. (2010). *The middle east water question: hydrogeopolitics and the global economy*. I.B.Tauris.
- Amery, H. A. (2002). Water wars in the Middle East: a looming threat. *The Geographical Journal*, 168(4), 313-323. <https://doi.org/10.1111/j.0016-7398.2002.00058.x>
- Asharq Al Awsat. (2023, 8 Ağustos). *Taliban prepares for 'water war' against Iran*. 1 Mart 2024 tarihinde <https://english.aawsat.com/world/4476331-taliban-prepares-%E2%80%98water-war%E2%80%99-against-iran> adresinden edinilmiştir.
- Barati, A. A., Pour, M. D., & Sardooei, M. A. (2023). Water crisis in Iran: A system dynamics approach on water, energy, food, land and climate (WEFLC) nexus. *Science of The Total Environment*, 882, 163549. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2023.163549>.
- Barzegar, K. (2014). Iran's foreign policy in post-Taliban Afghanistan. *The Washington Quarterly*, 37(2), 119-137. <https://doi.org/10.1080/0163660X.2014.926213>
- Brochmann, M. (2012). Signing river treaties—does it improve river cooperation? *International Interactions*, 38(2), 141-163. <https://doi.org/10.1080/03050629.2012.657575>
- Buzan, B., Waever, O., & de Wilde, J. (1998). *Security a new framework for analysis*. London: Lynne Rienner publishers Inc.
- Cascão, A. E., & Zeitoun, M. (2010). Power, hegemony and critical hydrogeopolitics. A. Earle, A. Jagerskog, & J. Ojendal (Ed.), *Transboundary water management. principles and practice* içinde (ss. 27-42). London: Earthscan.
- Christopher, M. (2013). MIWS_07 - *Water Wars: The Brahmaputra River and Sino-Indian relations*. *CIWAG Case Studies*. 7. US Naval War College Digital Commons. 10 Eylül 2023 tarihinde <https://digital-commons.usnwc.edu/ciwag-case-studies/7/> adresinden edinilmiştir.
- Crisis Group. (2023). *Iran's Khuzestan: thirst and turmoil*. 11.08.2023 tarihinde <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/gulf->

and-arabian-peninsula/iran/241-irans-khuzestan-thirst-and-turmoil adresinden edinilmiştir.

- Çimen, Ö. C. (2023, 18 Mayıs). *Mollaların su savaşı. şeriat ile yönetilen Afganistan ve İran arasında kriz çıktı. Yeniçağ*. 12 Ocak 2024 tarihinde <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/irandan-afganistana-nehir-uyarisi-666858h.htm> adresinden edinilmiştir.
- De Bruyne, C., & Fischhendler, I. (2013). Negotiating conflict resolution mechanisms for transboundary water treaties: A transaction cost approach. *Global Environmental Change*, 23(6), 1841-1851. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2013.07.009>.
- Durrani, A. K. (2023, 30 Mayıs). *Water wars – Iran-Afghanistan border tensions highlights growing water rights friction*. 11 Şubat 2023 tarihinde <https://stratheia.com/water-wars-armed-conflict-on-iran-afghanistan-border-highlights-growing-water-rights-friction/> adresinden edinilmiştir.
- Ebrahimi, M., & Yusoff, K. (2019). On Iran's eastern borders: Origins and Consecutive Treaties with the British During the nineteenth century. içinde M. Ebrahimi, M. R. Goudarzi, & K. Yusoff (Ed.), *The Dynamics of Iranian Borders Issues of Contention* (s. 17-26). Springer
- El-Behairy, N. (2013,11 Haziran). Morsi: If our share of Nile water decreases, our blood will be the alternative. *Daily News Egypt*. 10 Mayıs 2024 tarihinde <https://www.dailynewsegypt.com/2013/06/11/morsi-if-our-share-of-nile-water-decreases-our-blood-will-be-the-alternative/> adresinden edinilmiştir.
- Ettehad, E. (2010). *Hydropolitics in Hirmand/Helmand international river basin and application of integrated water resources management*. [Yüksek Lisans]. Swedish University of Agricultural Sciences Faculty of Natural Resources and Agricultural Sciences.
- Faghihi, Mohaddess A., F., & Kianifar R. (2022). Lessons learnt from basin management in Iran and the world (case study Helmand, Danube and Colorado basins). *E3S Web of Conferences*, 346, 04009. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202234604009>.
- Faizee, M. (2022). *The emerging dynamics for conflict and cooperation between Iran and the Taliban over the Helmand river*. *Water, Peace and Security Partnership Blog*. 09 Ağustos 2023 tarihinde <https://waterpeacesecurity.org/info/blog-09-09-2022-The-emerging-dynamics-for-conflict-and-cooperation-between-iran-and-the-Taliban-over-the-Helmand-River> adresinden edinilmiştir.
- Faizee, M., & Schmeier, S. (2023a). *Navigating water (in)security in Taliban's Afghanistan: insights into local, national, and regional water security challenges*. *water peace and security* 12 Ocak 2024 tarihinde <https://waterpeacesecurity.org/files/380> adresinden edinilmiştir.

- Faizee, M., & Schmeier, S. (2023b, 1 Haziran). *Troubled waters between Afghanistan and Iran as border troops clash over the Helmand River*. 11 Ocak 2024 tarihinde <https://waterpeacesecurity.org/info/blog-01-06-2023-Troubled-waters-between-Afghanistan-and-Iran-as-border-troops-clash-over-the-Helmand-River> adresinden edinilmiştir.
- Farouq, G. (1999). *The effects of local, regional and global politics on the development of the Helmand-Arghandab valley of Afghanistan* [Doktora]. University of London.
- Financial Tribune. (2023, 19 Mayıs). *Afghanistan warned against breaching Iran water rights*. 15 Şubat 2024 tarihinde <https://financialtribune.com/articles/energy/118148/afghanistan-warned-against-breaching-iran-water-rights> adresinden edinilmiştir.
- Glinski, S. (2020, 20 Şubat). *God, gas and heroin. Now, the fight's over water*. 12 Ağustos 2023 <https://www.latimes.com/world-nation/story/2020-02-06/afghanistan-and-iran-battle-over-water-with-spies-bribes-and-threats> adresinden edinilmiştir.
- Hajer, M. A. (1995). *The politics of environmental discourse: Ecological modernization and the policy process*. Oxford: Oxford University Press.
- Hanifi, M. J., Elr, Gnoli, G., Bosworth, C. E., & Khazeni, A. (2020). *Helmand river*. 12 Ekim 2023 tarihinde https://referenceworks.brillonline.com/entries/encyclopaedia-iranica-online/helmand-river-COM_2988#COM-2989 adresinden edinilmiştir.
- Hearns, G. (2015, 23 Temmuz). *The Helmand River and the Afghan-Iranian treaty of 1973*. 13 Şubat 2024 tarihinde <https://www.internationalwaterlaw.org/blog/2015/07/23/the-helmand-river-and-the-afghan-iranian-treaty-of-1973/> adresinden edinilmiştir.
- Hessami, E. B. (2019, 11 Ocak). *Power Play: Can micro-hydropower electrify remote Afghanistan and promote peace?*. 20 Aralık 2023 tarihinde <https://climate-diplomacy.org/magazine/conflict/power-play-can-micro-hydropower-electrify-remote-afghanistan-and-promote-peace> adresinden edinilmiştir.
- Hidropolitik Akademi. (2023). *Iran and Afghanistan dispute over Helmand water rights*. 10 Temmuz 2023 <https://www.hidropolitikakademi.org/tr/article/30245/iran-and-afghanistan-dispute-over-helmand-water-rights> adresinden edinilmiştir.
- Houk, A. (2011,22 Mart). *Transboundary water sharing: Iran and Afghanistan*. 21 Ekim 2023. <https://www.stimson.org/2011/transboundary-water-sharing-iran-and-afghanistan-0/> adresinden edinilmiştir.
- Hürriyet. (2023, 28 Mayıs). *Kuraklık kriz çıkardı... Afganistan-İran sınırında su çatışması*. *Hürriyet*. 21 Ekim 2023 tarihinde

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/kuraklik-kriz-cikardi-afganistan-iran-sinirinda-su-catismasi-42274718> adresinden edinilmiştir.

- Hussein, H., & Grandi, M. (2017). Dynamic political contexts and power asymmetries: The cases of the Blue Nile and the Yarmouk Rivers. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*, 17(6), 795-814. <https://doi.org/10.1007/s10784-017-9364-y>
- Hussein, H. (2018). Lifting the veil: unpacking the discourse of water scarcity in Jordan. *Environmental science & policy*, 89, 385-392. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2018.09.007>.
- Independent Türkçe. (2023, 31 Mayıs). *İran ve Afganistan su anlaşmazlığı nedeniyle savaşın eşiğinde*. 17 Temmuz 2023 tarihinde <https://www.indyturk.com/node/635991/d%C3%BCnya/i%CC%87ran-ve-afganistan-su-anla%C5%9Fmazi%C4%B1%C4%9F%C4%B1-nedeniyle-sava%C5%9F%C4%B1n-e%C5%9Fi%C4%9Finde> adresinden edinilmiştir.
- International Water Law Project. (tarih belirtilmemiş). *The Afghan-Iranian Helmand-River Water Treaty*. 18 Ağustos 2023 tarihinde https://www.internationalwaterlaw.org/documents/regionaldocs/1973_Helmand_River_Water_Treaty-Afghanistan-Iran.pdf adresinden edinilmiştir.
- IRNA News. (2023,13 Ağustos). *Iran experts inspect Afghanistan hydrometric station for first time*. 12 Aralık 2023 tarihinde <https://en.irna.ir/news/85197570/Iran-experts-inspect-Afghanistan-hydrometric-station-for-first> adresinden edinilmiştir.
- Istrate, C. (2020). Water Wars–The Practical Expression Of Environmental Conflicts. *Hydropolitics in Central Asia*. D.-C. Pleşcan, D. Dumitru, D. Ghiba, V. Dragomirescu, I. Puricel, M. Rosca, F. Circiumaru, F. Rapan, F. Diaconu, R. Antis, J. L. Clarke, P. Necas, A. Gheorghe, J. F. Troxell, I. Sofronescu, & P. Talas (Ed.), *Strategic Impact* içinde (ss. 35-51). Bucharest “Carol I” National Defence University Publishing House.
- Katz, D. (2011). Hydro-political hyperbole: examining incentives for overemphasizing the risks of water wars. *Global environmental politics*, 11(1), 12-35.
- Keane, C. (2016). *US nation building in Afghanistan*. Routledge
- Khangahi, F. D. (2022). *Taliban Yönetimi ve İran'ın yaklaşımı: Bir çıkmaza sarılma*. 16 Temmuz 2023 tarihinde <https://acikerisim.istinye.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12713/3932/FatemehKonferans.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden edinilmiştir.
- Kumar, R. (2023). *On the Afghanistan-Iran border, climate change fuels a fight over water*. *Science* 17 Şubat 2023 tarihinde

- <https://www.science.org/content/article/afghanistan-iran-border-climate-change-fuels-fight-over-water> adresinden edinilmiştir.
- Kutty, S. N. (2014). Iran's continuing interests in Afghanistan. *The Washington Quarterly*, 37(2), 139-156. <https://doi.org/10.1080/0163660x.2014.926214>.
- Mackenzie, J. (2011). *Afghanistan's Kajaki Dam and USAID*. 19 Ağustos 2023 tarihinde <https://thegroundtruthproject.org/afghanistans-kajaki-dam-and-usaid/> adresinden edinilmiştir.
- Maden, T. E. (2022). *İran'da kronik su sorunu*. İram yayınları
- Majidyar, A. (2018, 20 Temmuz). *Iran and Afghanistan at loggerheads over water*. 11 Temmuz 2023 tarihinde <https://www.mei.edu/publications/iran-and-afghanistan-loggerheads-over-water> adresinden edinilmiştir.
- Mohammad, N. (2021,27 Ocak). Ghani stresses proper water resource management. 12 Temmuz 2023 tarihinde <https://pajhwok.com/2021/01/27/ghani-stresses-proper-water-resource-management/> adresinden edinilmiştir.
- Mollinga, P. (2001). Water and politics: levels, rational choice and South Indian canal irrigation. *Futures*, 33(8-9), 733-752. [https://doi.org/10.1016/s0016-3287\(01\)00016-7](https://doi.org/10.1016/s0016-3287(01)00016-7)
- Nader, A., Scotten, A. G., Rahmani, A. I., Stewart, R., & Mahnad, L. (2014). *Iran's Influence in Afghanistan: Implications for the U.S. Drawdown*. RAND Corporation.
- Nagheeb, M. (2022, 13 Temmuz). *Ashraf Ghani's ambitions to divert the Helmand River now serve his enemy, the Taliban: An international law perspective*. 10 Temmuz 2023 tarihinde <https://www.ejiltalk.org/ashraf-ghanis-ambitions-to-divert-the-helmand-river-now-serve-his-enemy-the-taliban-an-international-law-perspective/> adresinden edinilmiştir.
- Nagheeb, M., & Rieu-Clarke, A. (2020). Water diplomacy in the Helmand River Basin: Exploring the obstacles to cooperation within the shadow of anarchy. *Routledge*. 14 Ağustos 2023 tarihinde <https://click.endnote.com/viewer?doi=10.4324%2F9780429266270&toker=WzI1ODIzMSwiMTAuNDMyNC85NzgwNDI5MjY2MjcwIl0.BdZnptGT67Zo87Ndoc0fsLoxEtQ> adrsinden edinilmiştir.
- Nagheeb, M., & Warner, J. (2018). The geopolitical overlay of the hydropolitics of the Harirud River Basin. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*, 18(6), 839-860. <https://doi.org/10.1007/s10784-018-9418-9>
- Nagheeb, M., & Warner, J. (2022). The 150-year itch: Afghanistan-Iran Hydropolitics over the Helmand/Hirmand River. *Water Alternatives*, 15(3), 551-573.

- Nawid, A. M. (2023,11 Haziran). A glance to Iran and Afghanistan relations: The history of the conflict between Iran and Afghanistan over the waters of Hirmand. *Güney Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi* 08.05.2024 tarihinde <https://gasam.org.tr/a-glance-to-iran-and-afghanistan-relations/> adresinde edinilmiştir.
- Noorzai, R., & Noori, Z. (2023, 2 Haziran). *Progress reported in negotiations over Iran-Afghanistan water dispute* 5 Ocak 2024 tarihinde <https://www.voanews.com/a/progress-reported-in-negotiations-over-iran-afghanistan-water-dispute-/7120928.html> adresinden edinilmiştir.
- Ramachandran, S. (2017,2 Mayıs). Afghanistan clashes with Iran over dam construction. *The Central Asia-Caucasus Analyst* 16 Ağustos 2023 tarihinde <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13443-afghanistan-clashes-with-iran-over-dam-construction.html> adresinden edinilmiştir.
- Ramachandran, S. (2018, 20 Ağustos). *India's controversial Afghanistan dams*. 17 Temmuz 2023 tarihinde <https://thediplomat.com/2018/08/indias-controversial-afghanistan-dams/> adresinden edinilmiştir.
- Rashwan, N. H. (2013, 3 Haziran). *President Mohamed Morsi meets with host of Egyptian opposition figures to discuss 'crisis' posed by Ethiopia's controversial Renaissance Dam project*. *Al Ahram Online* 09 Mayıs 2024 tarihinde <https://english.ahram.org.eg/NewsContentPrint/1/0/73073/Egypt/0/Egypt-presidency,-opposition-figures-discuss-Ethio.aspx> adresinden edinilmiştir.
- RFE/RL's Radio Farda. (2023,1 Ağustos). *Protests in Southeastern Iran as water crisis deepens*. 2 Şubat 2024 tarihinde <https://www.rferl.org/a/iran-water-protests-sistan-baluchistan/32529908.html>
- Ricks, T. E. (2011, 5 Mayıs). *The future of water wars*. *Foreign Policy* 2 Mayıs 2024 tarihinde <https://foreignpolicy.com/2011/05/05/the-future-of-water-wars/#:~:text=In%201979%2C%20Anwar%20el%2DSadat,%2DGhali%20said%2C%20%E2%80%9CThe%20next> adresinden edinilmiştir.
- Salavati, B. (2024). *Iran-Afghanistan Relations : Balancing The Complex Dynamics Of Tactical And Strategic Objectives*, Friedrich Naumann Foundation.Potsdam. Friedrich-Naumann-Stiftung für die Freiheit.
- Schmeier, S. (2023, 15 Ağustos). *Two years after Taliban takeover; Afghanistan's worsening water crisis is a regional security threat*. 18 Ocak 2024 tarihinde <https://www.un-ihe.org/two-years-after-taliban-takeover-afghanistans-worsening-water-crisis-regional-security-threat> adresinden edinilmiştir.

- Shahir, T. (2022,27 Temmuz). *Second phase of Kajaki power dam completed*. 20 Ağustos 2023 tarihinde <https://tolonews.com/business-179136> adresinden edinilmiştir.
- Shroder, J. F., & Ahmadzai, S. J. (2016). *Transboundary water resources in Afghanistan: climate change and land-use implications*: Elsevier.
- Siddiqui, S. (2023,21 Eylül). *Water wars and refugees test emerging Iran-Taliban ties*. 7 Ocak 2024 tarihinde <https://www.newarab.com/analysis/water-wars-and-refugees-test-emerging-iran-taliban-ties> adresinden edinilmiştir.
- Starr, J. R. (1991). Water Wars. *Foreign Policy (No. 82)*, s. 17-36. <https://doi.org/doi:10.2307/1148639>
- Tayfur, G., & Alami, M. M. (2022). Meteorological drought analysis for Helmand River basin, Afghanistan. *Teknik Dergi*, 33(4), 12223-12242. <https://doi.org/doi:10.18400/tekderg.868595>.
- Tehran Times. (2021,26 Mart). *Iran welcomes Afghan president's remarks on Helmand water right*. 10 Temmuz 2023 tarihinde <https://www.tehrantimes.com/news/459266/iran-welcomes-afghan-president-s-remarks-on-helmand-water-right> adresinden edinilmiştir.
- Tertrais, B. (2011). The climate wars myth. *The Washington Quarterly*, 34(3), 17-29. <https://doi.org/doi:10.1080/0163660X.2011.587951>
- Thomas, V., & Varzi, M. M. (2015). A legal licence for an ecological disaster: the inadequacies of the 1973 Helmand/Hirmand water treaty for sustainable transboundary water resources development. *International Journal of Water Resources Development*, 31(4), 499-518. <https://doi.org/10.1080/07900627.2014.1003346>.
- Toğa, O. (2023,30 Mayıs). *Background of Iran's sensitivity regarding the Hirmand River*. 10 Ocak 2024 tarihinde https://iramcenter.org/en/background-of-irans-sensitivity-regarding-the-hirmand-river_en-2383 adresinden edinilmiştir.
- TOLONews. (2023,28 Mayıs). *Commission Says 1973 Treaty is best solution for Helmand River dispute*. 9 Şubat 2024 tarihinde <https://tolonews.com/afghanistan-183557> adresinden edinilmiştir.
- Trottier, J. (2003). Water wars: the rise of a hegemonic concept. Exploring the making of the water war and water peace belief within the Israeli–Palestinian Conflict. A. Hassan, M. Reuss, J. Trottier, C. Bernhardt, A. T. Wolf, J. Mohamed-Katerere, & P. van der Zaag (Ed.), *History and Future of Shared Water Resources*: içinde PCCP Publications.
- UNHCR. (2023,18 Temmuz). *Afghanistan refugee crisis explained* 16 Ocak 2024 tarihinde <https://www.unrefugees.org/news/afghanistan-refugee-crisis-explained/#:~:text=More%20than%201.6%20million%20Afghans,refugee%20situations%20in%20the%20world>. Adresinden edinilmiştir.

- United Nations. (Tarih Belirtilmemiş). *Transboundary waters*. 10 Temmuz 2023 tarihinde <https://www.unwater.org/water-facts/transboundary-waters/> adresinden edinilmiştir.
- Warner , J. (2012). Three Lenses on water war, peace and hegemonic struggle on the Nile. *International Journal of Sustainable Society*, 4(1/2), 173-179. <https://doi.org/10.1504/IJSSOC.2012.044672>.
- Warner, J. (2023). Rethinking the link between climate and violent conflict over water. *International Development Planning Review*, 45 (4), 377-401. <https://doi.org/10.3828/idpr.2023.15>.
- Warner, J., & Viji, S. (2022, 10 Ocak). *No, there will not be a war for water*. 16 Temmuz 2023 tarihinde <https://www.newsecuritybeat.org/2022/01/no-war-water/> adresinden edinilmiştir.
- Warner, J., García, A. K., & Haller, T. (2023). Environmental crisis narratives in drylands. A. K. García, T. Haller, H. Van Dijk, C. Samimi, & J. Warner (Ed.), *Drylands Facing Change: Intervention, Investment and Identities* içinde (ss. 32-50). New York. Routledge.
- Water Peace and Security. (2021,16 Ağustos). *Water and (in-)security in Afghanistan as the Taliban take Over*. 10 Temmuz 2023 tarihinde <https://waterpeacesecurity.org/info/blog-08-16-2021-water-and-in-security-in-afghanistan-as-the-taliban-take-over> adresinden edinilmiştir.
- Wester, P. (2009). Capturing the waters: the hydraulic mission in the Lerma–Chapala Basin, Mexico (1876–1976). *Water History*, 1(1), 9-29. <https://doi.org/doi:10.1007/s12685-009-0002-7>.
- Whitney, J. W. (2006). *Geology, water, and wind in the lower Helmand Basin, southern Afghanistan*: U.S. Geological Survey Scientific Investigations Report 2006–5182.
- Wolf, A. T. (1998). Conflict and cooperation along international waterways. *Water Policy*, 1(2), 251-265. [https://doi.org/10.1016/S1366-7017\(98\)00019-1](https://doi.org/10.1016/S1366-7017(98)00019-1).
- Zeitoun, M., & Warner, J. (2006). Hydro-hegemony – a framework for analysis of transboundary water conflicts. *Water Policy*, 8(5), 435-460. <https://doi.org/10.2166/wp.2006.054>
- Zelin, A. Y. (2023, 3 Mart). *Iran formalizes ties with the Taliban*. 7 Şubat 2024 tarihinde <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iran-formalizes-ties-taliban> adresinden edinilmiştir.

Extended Abstract

Transboundary water relations between riparian states constitute the main body of academic literature in hydropolitics. Given that many freshwater resources, either surface water or groundwater, do not recognize political

boundaries, issues stemming from the utilization of water resources often form significant issue areas between riparian states. Although the scholarly works on transboundary water politics mainly concentrate on water issues in the Middle East and North Africa region, there are other transboundary water contexts in which water is an essential area of political contestation between riparian states. Considering the importance of water for socio-economic development, the hydropolitics of the Helmand River basin is crucial both for Iran and Afghanistan as riparian states. One of the concepts frequently examined concerning transboundary water issues between riparian states is the concept of water wars. As the skirmishes took place in the border area last year and tension exacerbated between Iran and Afghanistan, the water wars narrative re-emerged in media outlets yet again in the context of the Helmand River basin. This paper aims to analyze the context in which the water wars narrative has been promoted in the Helmand River Basin. This study's central research question is how the water wars narrative has become salient considering recent developments in the Helmand River Basin. This study draws upon the critical hydropolitics literature with respect to water wars and it argues that the water wars narrative has not been promoted in a political vacuum. The geographical and hydrological conditions, how each riparian state regards the strategic importance of water, the historical interactions between the two riparian states, and the recent development in the basin provide suitable conditions to promote the water wars narrative. This study identifies the following factors that provide fruitful conditions for promoting the water wars narrative in the basin.

First, the delayed hydraulic mission in Afghanistan is still underway. Given that Afghanistan is the upstream riparian country in the Helmand River basin, large-scale hydraulic projects sanctioned in the context of hydraulic missions increase the tension between the two states. Afghan governments consider water a vital issue in galvanizing socio-economic development regardless of who is in power. A similar assessment can be made for Iran. Water resource development is of strategic importance to the regime's stability as the water demand at the national scale continues to grow. Second, geographical and hydrological factors such as aridity in the region and historically long-standing drought periods promote the water wars narrative. Third, long-standing political instability in the region should also be considered. Apart from those structural conditions, the study also questions why the water wars narrative has become salient more recently. Considering the critical hydropolitics literature, the study argues that the water wars narrative is particularly used to enhance discursive power capabilities, particularly by the Iranian ruling elites, to increase their influential capacity in bilateral negotiations. The study also finds that the skirmishes that occurred last year and the statements promoting the Water Wars narrative have extensively appeared in media outlets, further galvanizing the Water Wars narrative.

However, this paper also finds that factors also promote cooperation in the Helmand River Basin. The study argues that the 1973 Water Treaty has constituted a long-standing status quo that both riparian states have gone along. Thus, considering the statements made by Afghan and Iranian policymakers in the recent crisis on the Helmand River basin, both parties emphasize that they would continue to abide by the treaty's status quo, particularly regarding the water allocation that the treaty stipulates. Therefore, as long as both parties continue to fulfill their commitments based on the treaty's provisions, the likelihood of a water war eruption in the Helmand River basin is low.

Moreover, the provisions of the 1973 Water Treaty also provide mechanisms for cooperation, even though they have not been implemented due to the lack of political stability in the region. The treaty's provisions may enhance cooperation between the parties and can be invoked in the future. The 1973 Water Treaty is not the only factor decreasing the risk of water war in the basin. The history of the hydropolitics of the Helmand River basin shows that the outside powers have played a vital role in determining who gets what in the basin. This study argues that this basin feature also serves to diffuse the water wars narrative. Thus, after the US forces withdrew from Afghanistan, the power vacuum left by the US played a destabilizing factor in the basin. However, given the strategic importance of the region in global world politics as well as the positions of the riparian states in global affairs, it is improbable that neither Iran nor Afghanistan would risk going to war on water issues.

Furthermore, informed by the scholarly works on critical approaches to hydropolitics, the power asymmetry between Iran and Afghanistan, favoring the former, also renders future water war scenarios in the basin less plausible. Finally, the paper finds that long-standing cultural, historical, and diplomatic ties between these two countries decrease the possibility of water wars in the future.

The paper consists of four sections. In the first section, the paper provides a conceptual framework concerning the water wars narrative. The Helmand River basin's basic hydrological and geographical features were illustrated in detail in the second section. The third section analyzed the historical background of the bilateral relations between Afghanistan and Iran in general and hydropolitical relations, in particular. This section analyzes the hydropolitical relations between the two riparian states in detail. The analysis was made by dividing the hydropolitical relations into two periods: the hydropolitical relations from the late 19th century to the invasion of the United States in 2001 and recent hydropolitical relations in the basin. The factors promoting and weakening the water wars narrative were analyzed in detail in the final part. The sources used in the paper include statements made by the policymakers of the riparian states, institutional documents such as reports, legal documents, news that appeared in media outlets, and academic literature regarding the hydropolitics of the Helmand River basin.